

**A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME T ELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES**

1/2024. számú

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS

**Az óvodai költségtéríté ses foglalkozások, valamint az iskolai tagozatok
szegregációs kockázatairól**

Budapest, 2024. május 31.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés	3
1.1. Az eljárás megindítása, a biztoshelyettes hatásköre.....	3
1.2. A roma gyerekek iskolai szegregációjának gyakorlatával kapcsolatos biztoshelyettesi tapasztalatok és elvi állásfoglalásom átfogó céljai.....	4
1.4. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek.....	8
1.5. Az alkalmazott jogszabályok.....	9
1.6. Érintett szervek.....	9
II. Tényállás	10
2.1. Az elvi állásfoglalás alapját képező panaszbeadvány tartalmának ismertetése.....	10
2.2. A megkeresett szervek válaszai, és a beérkezett adatok elemzése.....	10
2.2.1. Létavértes polgármesterének a válasza.....	11
2.2.2. A Berettyóújfalui Tankerületi Központ vezetőjének válasza.....	13
2.2.3. A Roma Nemzetiségi Önkormányzat elnökének válasza.....	18
2.3. A helyszíni látogatások tapasztalatai.....	18
2.3.1. Látogatás az Óvodában.....	18
2.3.2. Látogatás az Iskolában.....	20
2.3.3. Találkozás a létavértesi roma nemzetiségi közösség tagjaival.....	22
III. A vizsgálat alapjogi vonatkozásai	23
3.1. Az emberi méltósághoz való jog és az egyenlő bánásmód követelménye.....	23
3.2. Oktatáshoz fűződő alapjog.....	24
3.3. Gyermeki jogok.....	25
IV. Érdemi megállapítások	26
4.1. Szelektív, szegregatív mechanizmus az óvodában.....	26
4.1. Szelektív, szegregatív mechanizmus az Iskolában.....	31
V. Összefoglalás	33
VI. Javaslatok	34

I. Bevezetés

Magyarország Alaptörvénye és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény (a továbbiakban: Ajbt.) szerint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes kiemelt feladata, hogy figyelemmel kíséresse a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatást nyújtson, illetve felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Az alapvető jogok biztosának helyettese fent megjelölt feladatai ellátása érdekében elvi állásfoglalást adhat ki. Az állásfoglalás célja, hogy felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogok, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok sikeres érvényesítését szolgálhatják.

1.1. Az eljárás megindítása, a biztoshelyettes hatásköre

2021 februárjában egy létavértesi lakos panasszal fordult az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalához, azt kifogásolva, hogy a **Létavértesi Arany János Általános Iskola** alsó és felső tagozatán a roma származású tanulókat hátrányos megkülönböztetés érte, elsősorban **szegregáció** formájában. A panasz szerint az iskolában a roma gyermekeket elkülönítve oktatták alsó és felső tagozaton is, amire korábban nem volt példa. Az elkülönítés és a megkülönböztető bánásmód következtében a roma és nem roma tanulók között feszültségek jelentkeztek, előfordult, hogy a nem roma gyermekek a beadvány szerint roma-ellenes magatartást tanúsítottak roma nemzetiségű tanuló társaikkal szemben az intézményben. A panaszos szerint az elkülönítő gyakorlat már az **óvodában** megkezdődik.

Az ügyben széleskörű vizsgálatot folytattam le, személyesen is felkeresve az érintett köznevelési intézményeket. A vizsgálat során beszerzett információkból az derült ki, hogy a település **óvodájában** azon gyermekek számára, akiknek szülei vállalják a plusz költségeket, az intézmény – egy külső nyelviskola segítségével – **játékos angol nyelvi foglalkozásokat tart**, és az **óvodai csoportbeosztást is ehhez igazítják**: azok kerülnek egy csoportba, akik részt vesznek a fizetős nyelvi foglalkozásokon is. Ami az **iskolát** illeti, ott szintén a nyelvtanulás mentén szervezik az osztályokat. Amennyiben van rá igény, az adott évfolyamon **angol tagozatos osztály** indul, ahová zömében azok a gyermekek jelentkeznek, akik már az óvodában is „angolos” csoportba jártak. Ahogy az a későbbiek során a rendelkezésemre bocsátott adatok alapján kiderült, mind az óvodában, mind pedig az iskolában a nem angolos osztályokban kiugró mértékben felülreprezentáltak voltak a roma gyerekek.

Az alapvető jogok biztosának és biztoshelyetteseinek **feladat- és hatáskörét**, valamint az ezek ellátásához szükséges vizsgálati jogosultságokat az Ajbt. határozza meg.

Az Ajbt. 18. § (1) bekezdése szerint az alapvető jogok biztosához bárki fordulhat, ha megítélése szerint közigazgatási szerv vagy közszolgáltatást végző szerv (a továbbiakban együtt: hatóság) tevékenysége vagy mulasztása a beadványt tevő személy alapvető jogát sérti vagy annak közvetlen veszélyével jár (a továbbiakban együtt: visszásság), feltéve, hogy a rendelkezésre álló közigazgatási jogorvoslati lehetőségeket – ide nem értve a közigazgatási pert – már kimerítette, vagy jogorvoslati lehetőség nincs számára biztosítva.

A nevelési-oktatási intézmények, az óvodák és iskolák, valamint a fenntartói feladatokat ellátó települési önkormányzatok és tankerületi központok állami közfeladat ellátásában vesznek részt, ezért az Ajbt. 18. § (2) bekezdés a) pontja alapján közszolgáltatást végző szervnek minősülnek, amelyekre az alapvető jogok biztosáé és a nemzetiségi biztoshelyettes vizsgálati jogosultsága egyértelműen kiterjed.

Az Ajbt. 3. § (2) bekezdés d) pontja szerint az alapvető jogok biztosának a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó helyettese figyelemmel kíséri a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését, és közreműködik az alapvető jogok biztosának vizsgálatában. Az Ajbt. 41. § (5) bekezdése azt is rögzíti, hogy az alapvető jogok biztososa a kiadmányozási jogot a Szervezeti és Működési Szabályzatban a helyettesekre átruházhatja.

Tekintettel arra, hogy a panasszal kapcsolatban felmerült az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésével, az emberi méltósághoz fűződő alapjoggal és az oktatáshoz való joggal összefüggő visszásság gyanúja, az Ajbt. 18. § (1) bekezdése, 20. § (1) bekezdése és 21. § (1) bekezdés a) pontja alapján – figyelemmel az Ajbt. 41. § (5) bekezdésére és az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2023. (VI. 16.) AJB utasítás 36. § (4) bekezdés b) pontjára – az alapvető jogok biztosának egyetértésével kezdtem meg az ügy körülményeinek feltárását. Ennek keretében nem csak adatok és információk beszerzésére került sor, de ahogy azt fent már említettem, **széles körű helyszíni vizsgálatot is lefolytattam.**

A tudomásomra jutott hivatalos információk, valamint az érintettek beszámolóí és a helyszínen tapasztaltak alapján **konkrét veszélyeket és összetett problémákat azonosítottam,** amelyek az egyedi visszásságok mellett **általános következtetések** levonására is alkalmasak voltak. Rávilágítottak arra, hogy a **költségtérítéses** alapon megszervezett **óvodai külön foglalkozások,** valamint az **iskolai tagozatok** – még akkor is, ha azokért már nem kell külön fizetni - bizonyos esetekben a **roma és/vagy hátrányos helyzetű gyermekek elkülönítését, koncentrációját eredményezhetik** egy-egy csoportban, illetve osztályban.

A konkrét panaszügy feltárásán túl ezért **állásfoglalásom átfogó célja** felhívni a figyelmet arra is, hogy melyek lehetnek azok a körülmények, amelyek **az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülését sértő,** vagy legalábbis annak közvetlen veszélyét eredményező **alapjogi visszássághoz** vezethetnek a külön foglalkozások vagy tagozatok megszervezésével az óvodai/iskolai csoportok/osztályok kialakítása során, és hogyan eredményezhetik ezen gyakorlatok a **roma tanulók elkülönítését,** amely nem csak az érintett gyermekek iskolai pályafutását határozza meg hátrányosan, de a jövőbeni esélyeiket is a munkaerőpiacon, valamint az életben való boldogulás során.

1.2. A roma gyerekek iskolai szegregációjának gyakorlatával kapcsolatos biztoshelyettesi tapasztalatok és elvi állásfoglalásom átfogó céljai

Közismert és az oktatási szakértők által részleteiben is kutatott tény, hogy Magyarországon az oktatási szegregáció a halmozottan hátrányos helyzetű, kiemelten a roma nemzetiségű gyermekekkel szemben megvalósított **leggyakoribb diszkriminációs mechanizmus.** Azok a gyermekek, akik szegregált iskolába kényszerülnek, gyakorlatilag egész későbbi életpályájukat kedvezőtlen irányba befolyásoló helyzetbe kerülnek. A szegregált oktatásból egyenes út vezet az aluliskolázottság, a munkanélküliség és a teljes depriváció felé.

A roma gyermekek iskolai szegregációjának problémája **évtizedek óta megoldatlan és folyamatosan súlyosbodó visszásság** hazánkban, hiába jelezték és jelzik annak káros voltát és veszélyét a szakemberek. A szegregáció amellet, hogy rontja a kiteljesedett élethez való esélyeket, legtöbb esetben együtt jár a **kisebrendűség és megbélyegzés** érzésével is, amely egy életen át elkísérheti a szegregáltan nevelt-oktatott gyermeket.

Az oktatási szegregációs **folyamatok tudományos vizsgálata** a rendszerváltozás óta hazai és nemzetközi viszonylatban is kiemelt szakmai téma, eredményei számomra és a szakpolitikai döntéshozók számára szintén meghatározóak.

Eddig valamennyi kormányzat kívánatosnak tartotta és elvben vállalta a szegregáció csökkentését, az intézkedések különböző okokból azonban sikertelenek maradtak, sőt, a tendenciák negatív irányba mutatnak. Példaként említhető, hogy az **ELKH által 2021-ben publikáltak szerint**¹ a hátrányos (HH) és a halmozottan hátrányos helyzetű (HHH) tanulók adatai alapján számított **szegregációs index** értéke 2010 és 2020 között jelentősen emelkedett hazánkban. A HH gyermekek esetén 27,2-ről 40,7-re, a HHH gyermekek esetén 29,2-ről 37,5-re nőtt ezen időszak alatt.²

Meg kell jegyezni azt is, hogy az **Európai Bizottság 2016-ban kötelezettségsegési eljárást indított hazánkkal szemben** a roma gyermekek oktatási szegregációja miatt, amely eljárás jelenleg is folyik.

2023 októberében az **Európai Parlament adott ki állásfoglalást**³ a roma gyermekek oktatási szegregációja és megkülönböztetése ellen. Az állásfoglalás leszögezi, hogy **minden gyermeknek joga van** ahhoz, hogy az **inkluzív, nem szegregált és minőségi oktatáshoz való hozzáférés** révén kibontakozzon, valamint fejlessze készségeit és tehetségét. Az állásfoglalás szerint az oktatási szegregáció különböző formákat ölt, többek között aránytalanul sok roma gyermek jár az értelmi fogyatékossgal élő gyermekek számára fenntartott speciális iskolákba, a vegyes többségi iskolákban pedig a roma tanulók számára elkülönített osztályokat vagy szekciókat hoznak létre, valamint gyakoriak a „gettóiskolák”.

Az Európai Parlament állásfoglalása hangsúlyozza azt a sajnálatos tény, mely szerint **a helyzet nem javult abban a kilenc évben sem**, amely időszakban az Európai Bizottság elindította az oktatásban részt vevő roma gyermekek szegregációjával és hátrányos megkülönböztetésével kapcsolatos **első kötelezettségsegési eljárást**, annak ellenére, hogy **jelentős összegű uniós forrást bocsátottak az érintett tagállamok rendelkezésére** a szegregáció felszámolásához szükséges különböző intézkedések végrehajtásának támogatása érdekében.

A roma gyermekek iskolai szegregációjának kérdése az ombudsmani intézmény létrejöttének kezdetétől a mindenkori kisebbségi ombudsmanok figyelmének középpontjában állt. Folytatva hivatali elődeim gyakorlatát, nemzetiségi biztoshelyettesként mandátumom kezdete óta magam is **kiemelt figyelmet fordítok a roma gyermekek iskolai sikerességének kérdéskörére**, mivel meggyőződésem, hogy az évszázados kirekesztéstől sújtott közösség felemelkedésének útja mindenekelőtt a hátrányokat kiküszöbölő, egyenlő oktatáson keresztül vezet. Ennek keretében **kiemelten fontosnak tartom a szegregáció és annak valamennyi formája elleni hatékony és következetes fellépést**, így számos alkalommal és formában hívtam és hívom fel a figyelmet az esélyegyenlőség, valamint a diszkrimináció-mentesség megteremtésének szükségességére a hazai köznevelés rendszerében.

A szegregációs mechanizmusok magyarországi tendenciáit bemutató szakmai véleményemet és tapasztalataimat **a gyöngyöspatai roma gyermekek nevelési-oktatási helyzetével kapcsolatban feltárt egyedi és általános problémákról szóló 5/2021. számú elvi állásfoglalásomban**⁴ összegeztem átfogóan.

¹ A szegregációs index a különböző jellemzőkkel bíró tanulók iskolai elkülönülésének mérésére széles körben használt egyik mutató. Azt mutatja meg, hogy a kisebbséghez és a többséghez tartozó tanulók közötti lehetséges kontaktusok hány százaléka hiúsul meg az iskolai elkülönülés következtében. Az index magasabb értéke jelentősebb mértékű iskolai elkülönülést jelez.

² Eötvös Loránd Kutatási Hálózat (ELKH) Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont Közgazdaságtudományi Intézet: A közoktatás indikátorrendszere. ELKH, Budapest, 2021. 195-196.o.

³ Az Európai Parlament 2023. október 4-i állásfoglalása az oktatásban részt vevő roma gyermekek szegregációjáról és megkülönböztetéséről. Elérhető: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0342_HU.html

⁴ Elérhető: [https://nemzetisegijogok.hu/documents/2657648/4166042/5_2021.+E%C3%81+-.+A+gy%C3%B6ngy%C3%B6spatai+roma+gyermekek+nevel%C3%A9si-oktat%C3%A1si+helyzet%C3%A9vel+kapcsolatban+felt%C3%A1rt+egyedi+%C3%A9s+%C3%A1ltal%C3%A1n%C3%A9s+probl%C3%A9m%C3%A1kr%C3%B3l+sz%C3%B3l%C3%B3+5/2021.+sz%C3%A1m%C3%9C+elvi+%](https://nemzetisegijogok.hu/documents/2657648/4166042/5_2021.+E%C3%81+-.+A+gy%C3%B6ngy%C3%B6spatai+roma+gyermekek+nevel%C3%A9si-oktat%C3%A1si+helyzet%C3%A9vel+kapcsolatban+felt%C3%A1rt+egyedi+%C3%A9s+%C3%A1ltal%C3%A1n%C3%A9s+probl%C3%A9m%C3%A1kr%C3%B3l+sz%C3%B3l%C3%B3+5/2021.+sz%C3%A1m%C3%9C+elvi+%C3%A1ll%C3%A1sfoglat%C3%A1somban)

A dokumentumban a konkrét helyzet értékelése nyomán részletesen elemeztem, hogy mely mechanizmusok vezettek, és vezetnek jelenleg is hazánkban a roma tanulók oktatási diszkriminációjához, azon belül is a szegregált oktatási környezet kialakulásához. Az iskolai hiányzások miatt nagy számban alkalmazott szankciókkal kapcsolatban indult egyedi ügy nyomán adtam ki **az iskolai hiányzások miatt indítható szabálysértési eljárások és más szankciók vizsgálatáról szóló 2/2022. számú elvi állásfoglalásomat**,⁵ amelyben – a 2021. évi gyöngyöspatai állásfoglaláshoz hasonlóan – alapjaiban tártam fel és elemeztem a hazai oktatási rendszer roma gyermekeket sújtó oktatási diszkriminációs mechanizmusait.

Fentiek folytatásként **a képesség szerinti osztályba sorolás és a roma gyermekek oktatási szegregációjának összefüggéseiről, valamint az oktatási inklúzió szükségességéről szóló 3/2023. sz. állásfoglalásomban**⁶ arra hívtam fel nyomatékosan a figyelmet, hogy a szegregációval szemben **az inkluzív nevelés** lehet az a leginkább elfogadott pedagógiai irány, amely sikeresen veheti fel a küzdelmet az oktatásban megnyilvánuló kirekesztő mechanizmusokkal szemben. Az inkluzív nevelés számos jó gyakorlata ismert ma már hazánkban is, és a társadalmi igazságosság jegyében **az egyenlőség és az elfogadás értékeihez kapcsolódva** nemzetközileg elfogadott **alapelvvé** vált.

Az Európai Unió, az ENSZ, az UNESCO, a Világbank és a nem kormányzati szervezetek kezdeményezései hozzájárultak ahhoz az egyre szélesebb körű konszenzushoz, mely szerint **minden gyermeknek joga van ahhoz, hogy a többségi iskolába, osztályba járjon, függetlenül képességeitől, fogyatékoságától vagy sajátos nevelési igényétől.** Az inkluzív nevelés alapjául szolgáló elvet világszerte már számos országban alkalmazzák jó hatásokkal. Először Dániában iktatták törvénybe 1969-ben, majd 1971-ben Olaszországban és 1975-ben az USA-ban. Azóta az inkluzív nevelés mozgalma a szegregált oktatási politikák és gyakorlatok megkérdőjelezését eredményezte.⁷

Számos szociológus, oktatáskutató hívta fel már a figyelmet arra is, hogy Magyarországon az oktatási rendszernek a **társadalmi egyenlőtlenségeket konzerváló szerepe** rendkívül erős. Az oktatási rendszer sokszor nem, hogy kiegyenlíteni nem képes azokat a hozott hátrányokat, amelyekkel a gyermek belép a köznevelés rendszerébe háromévesen, de akár fel is erősíti azokat. Ez szorosan összefügg a szabad iskolaválasztás kérdésével is, amelynek mentén azon szülők, akik megfelelő anyagi lehetőségekkel rendelkeznek, és kellően mobilisak, gyermekeiket „kimenekítik” a jobb adottságú, számukra „megfelelőbb tanulói összetételű” – nem egyszer egyházi vagy alapítványi fenntartású – intézményekbe. **Ez a tendencia most már elérte az óvodák szintjét is**, aminek következtében a társadalmi olló már háromévesen kinyílik – sokszor végérvényesen – amikor a fizetőképes szülő külön szolgáltatások megvásárlásával biztosítja gyermeke kedvezőbb előmenetelét, miközben kevésbé szerencsés társai óhatatlanul hátra maradnak. Azon településeken, ahol a szülőnek nincs hova vinnie gyermekét, az intézményen belül indulnak el a szelekciós mechanizmusok külön tanulási csoportok, osztályok létrehozásával.⁸

[A1nos+probl%C3%A9m%C3%A1kr%C3%B3l.pdf/adba0e8d-7646-7c6d-d13d-2eb39fa4e847?version=1.0&t=1637587184395](https://www.ajbh.hu/documents/2657648/38555097-c6bf-2a19-89ff-2c960486b5f9-2eb39fa4e847?version=1.0&t=1637587184395)

⁵ Elérhető: <https://www.ajbh.hu/documents/2657648/38555097-c6bf-2a19-89ff-2c960486b5f9>

⁶ Elérhető: https://nemzetisegijogok.hu/documents/2657648/7794145/3_2023.+sz.+E%C3%81+-+A+k%C3%A9pess%C3%A9g+szerinti+oszt%C3%A1lyba+esorol%C3%A1s+%C3%A9s+a+roma+gyermekek+oktat%C3%A1si+szegreg%C3%A1ci%C3%B3j%C3%A1nak+%C3%B6sszef%C3%BCgg%C3%A9seir%C5%91.pdf+al%C3%A1%C3%ADrt.pdf/fc1588f0-722c-2d8b-2baa-2627a984b6ff?version=1.0&t=1706017129683

⁷ Eggertsdóttir, Rósa – Marinósson, Gretar L.: Az inklúzió ösvényein, Útikalauz az iskolafejlesztéshez. Letölthető: <https://i4sportal.movelex.hu/modul/124916?view=survey&lang=hu&editing=1>

⁸ Ahogy azt már egy évtizede is hivatali elődöm megállapította, az ombudsmani hivatal működése során kivizsgált szegregációs ügyek között egyetlen olyan sem található, amelyben az intézmény és/vagy a fenntartó ne hivatkozott volna szülői elvárássra. Volt olyan igazgató, aki azt is elmondta, hogy a szülők maximum 25-30 %-nyi cigány gyermeket tolerálnak. Lásd: Hajas Barnabás – Szabó Máté (szerk.): Pajzsuk a törvény, Rászoruló csoportok az ombudsmani jogvédelemben. AJBH, Budapest, 2013. 113. o

Természetesen érthető és méltányolható, hogy a családok megtesznek mindent, amire csak képesek gyermekükért, és hangsúlyozni kell azt is, hogy a gyorsabban haladni képes gyermekek számára is biztosítani kell a megfelelő tanulási környezetet, az azonban már az állam feladata lenne, hogy **olyan kiegyenlítő mechanizmusokat működtessen**, amelyek megakadályozzák a kedvezőtlenebb helyzetbe született gyermekek **tömeges leszakadását**.

A 2000-es évek óta a háromévenkénti PISA vizsgálatok eredményei is igazolják, hogy hazánkban **iskolaszinten és osztályszinten is jelentős mértékben különülnek el egymástól** a könnyen tanítható, jó képességű, középosztályhoz tartozó tanulók és a tanulási nehézségekkel küzdő, problémás, nehezen tanítható, szegény és iskolázatlan családok gyermekei.⁹

Bár hazánkban az Alaptörvény szerint minden gyermeket megillet az ingyenes óvodai neveléshez és 16 éves korig az ingyenes oktatáshoz való jog, ugyanakkor megkerülhetetlen tény, hogy a gyermek családi háttere, társadalmi helyzete, és roma nemzetiséghez való tartozása – ritka kivételektől eltekintve – alapjaiban fogja meghatározni iskolai pályafutását, egyben jövőbeni boldogulásának esélyeit. Mindezen körülmények tompítása, kiegyenlítése szempontjából kulcsfontosságú szerepe van annak, hogy a gyermek számára elérhető óvoda majd iskola milyen mértékben képes enyhíteni a hozott hátrányokon. Ha az oktatásban megjelenő **társadalmi szelekciós mechanizmusok** – amelyek egyik **eszköze lehet a fizetős külön órák, tagozatok szervezése** – már az óvodában megjelennek, a gyermek már háromévesen rákerülhet arra a pályára, ahonnan nincs lehetősége, vagy kivételesen nehéz lesz később irányt váltania.

Ahogy annak idején egy neveléssel foglalkozó szakember erről fogalmazott, *„megkerülhetetlen tényező ebben a kérdésben (is) a pénz. A különóra ugyanis sokba is kerülhetnek, és csak ráerősítenek a már meglévő egyenlőtlenségekre. Akkor különösen szembeszökő a probléma, ha a különóra is az oviban van: a szegényebb családok gyerekei maradnak együtt a csoportszobában, a kiváltságosok meg mennek az emeletre angol mondókákat mondani. De vajon ki jár jobban ezzel? Egyáltalán nem biztos, hogy Petinek délután 4-kor ahhoz van kedve, hogy „one, two, three...”; lehet, hogy inkább ott maradt volna Zsuzsival, mert be kell fejezni a közösen elkezdett várat legóból.”*¹⁰

Az ombudsmani hivatal által kivizsgált szegregációs ügyek elemzése során már számos esetben megállapítható volt, hogy **a plusz költségeket feltételező külön foglalkozások**, speciális tagozatok szervezése elsősorban **arra alkalmas**, hogy **a szociálisan hátrányos helyzetű tanulókat közvetlen**, míg a roma nemzetiségűeket közvetett módon **kiszorítsa**.¹¹ Az első kisebbségi biztos már 2004-ben, **húsz évvel ezelőtt** megállapította, hogy a roma gyermekek oktatási rendszeren belüli szegregációjának egyik gyakori megjelenési formája, amikor az iskola a gyermekeket egyrészt képességeik szerint szelektálja, másrészt pedig az évfolyamokon tagozatos és nem tagozatos/normál osztályokat szervez. A kisebbségi biztos az akkor még önállóan működő Oktatási Minisztérium felkérésére elvégzett kutatás adataira hivatkozik, amely szerint 2004 tavaszán a hazai köznevelési intézményekben a normál osztályokban átlagosan 37% volt a roma tanulók aránya, addig a tagozatos osztályokban mindössze 17%-ban képviseltették magukat, azaz a roma gyermekek alig kerültek be sport, nyelvi vagy zenei tagozatokra. Ugyanekkor, a sajátos nevelési igényű gyermekek tanulócsoportjaiban a roma gyermekek aránya 71% volt. A kisebbségi biztos felhívta a figyelmet arra is, hogy ezen szelekciós mechanizmusok a nagyobb községekben, illetve vidéki városokban fordultak elő leginkább.¹²

⁹ Bihari Ildikó: Az iskolai szegregáció szerepe a hátrányos helyzetű gyermekek és fiatalok lemaradásában.

Debreceni Egyetem, Debrecen, 2021. <https://ojs.lib.unideb.hu/ams/article/download/9667/8630/18791>

¹⁰ Elérhető: <https://kulonoram.hu/cikkek/aki-nem-ehes-azt-nem-kell-teletomni/>

¹¹ Pajzsuk a törvény (2013): i.m. 113. o.

¹² Beszámoló a nemzetiségi és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tevékenységéből (2004) 293. o.

Megállapítható, hogy ezen körülmények, mechanizmusok tekintetében – néhány erőtlen, szalmaláng-szerű beavatkozási kísérletet leszámítva – számottevő pozitív tendenciák nem figyelhetők meg azóta sem.

Az esélyegyenlőtlenség hazánkban tapasztalható egyre magasabb szintje nem pusztán igazságtalan a hátrányos helyzetű tanulókkal szemben, de azért is elfogadhatatlan, mert fokozatosan távolítja el egymástól a társadalmi csoportokat, amivel negatívan hat az együttélésre, a társadalmi szolidaritás kialakulásra, és végső soron a társadalmi integrációra.

Számos szakember hívta már fel a figyelmet arra is, hogy ha egy ország e folyamatban **eltékozolja adottság- és tehetségpotenciáljának jelentős részét**, a végül is kiemelkedni nem tudó, de eredeti adottságaik alapján magas oktatási szintekre eljutni képes, hátrányos helyzetű tanulók nem futják be azt a pályát, amelyben tanulási eredményességük jól „kamatozódhatna” egyéni boldogulásukat és a társadalmi gyarapodást tekintve egyaránt.¹³

Jómagam jelen elvi állásfoglalásommal ezúttal is arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a társadalmi körülmények és folyamatok, a gazdasági környezet adottságai, valamint a **helyi közösség tagjainak társadalmi és vagyoni helyzete, lehetőségei közti különbségek hogyan befolyásolják a köznevelési intézményekben létrejövő struktúrákat.**

Fel kívánom hívni a figyelmet arra is, hogy **az olyan** – egyébként sok esetben országosan elterjedt – **gyakorlatok is sérthetik az egyenlő bánásmód követelményét**, amelyek látszólag semlegesek, nem irányulnak közvetlenül valamely kisebbségi csoport kizárására vagy megkülönböztetésére, hatásukban azonban megkülönböztető helyzeteket, elkülönülést eredményezhetnek. Ilyen volt az a korábbi gyakorlat, amelynek során a roma gyermekeket nagy számban nyilvánították enyhén értelmi fogyatékosná, majd eltérő tantervű iskolákba és osztályokba irányították őket. Ilyen gyakorlat lehet azonban az a ma már inkább elterjedt módszer is, amikor a gyerekeket – akár jó szándékból – **képességeik szerint teszik külön csoportokba**, vagy úgy **hoznak létre iskolai tagozatokat**, hogy azok eredményeként a nem tagozatos osztályokban jelennek meg felülreprezentált létszámban, egymás közé zárva a roma és/vagy hátrányos helyzetű gyermekek.

1.4. Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek

- Az emberi méltósághoz való jog [Alaptörvény II. cikk *Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz (...).*]
- Az egyenlő bánásmódhoz és az esélyegyenlőség biztosításához kapcsolódó jogok [Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdés *Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.* Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdés *Magyarország az esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.*]
- A nemzetiségek a magyar politikai közösségen belül, állami védelmet és támogatást élvező kulturális és politikai közösségek [Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés első mondat: *„A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.”*]
- Gyermekek védelemhez való joga [Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdés *Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.*]

¹³ Esélyegyenlőtlenség és szelekció a magyar oktatásban. ELEGY Oktatáspolitikai Szakbizottság, Budapest, 2021. https://elegy2021.hu/wp-content/uploads/2022/01/Eselyegyenlotlenseg_szelekcio_veglegesített.pdf

- Az oktatáshoz való jog [Alaptörvény XI. cikk bekezdés *Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes, mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.*]

1.5. Az alkalmazott jogszabályok

- Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény);
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. CXI. törvény (Ajbt.);
- A nemzetiségek jogiról szóló 2011 évi CLXXIX. törvény (Njtv.);
- Az egyenlő bánásmód követelményéről és az esélyegyenlőség előmozdításáról szóló 2003. évi CXXV. törvény (Ebktv.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (Nkt.);
- A nemzeti köznevelésről szóló törvény végrehajtásáról szóló 229/2012. (VIII. 28.) Korm. rendelet (Nkt.vhr.)
- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (EMMI rendelet);
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (Gyvt.)
- A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (Gyer.).

1.6. Érintett szervek

Létavértes Város Polgármestere
Létavértes Város Képviselő-testülete
Létavértesi Gyermeksziget Óvoda- Bölcsőde
Berettyóújfalui Tankerületi Központ
Létavértesi Arany János Általános Iskola
Létavértesi Roma Nemzetiségi Önkormányzat

II. Tényállás

2.1. Az elvi állásfoglalás alapját képező panaszbeadvány tartalmának ismertetése

2021 februárjában egy létavértesi lakos azzal a panasszal fordult az Alapvető Jogok Biztosának Hivatalához, hogy a településen található Arany János Általános Iskolában mind az alsó, mind a felső tagozaton a roma gyerekek „faji megkülönböztetést szenvednek el”, az intézményen belül ugyanis roma és nem roma osztályok kerültek kialakításra. A panaszos megjegyezte azt is, hogy ugyanez a gyakorlat megfigyelhető már az óvodában is.

A Beadványozó hangsúlyozta, hogy a településen régebben nem fordult elő ilyesmi egyik köznevelési intézményben sem, ugyanakkor a roma szülők tudomásul vették, hogy most már évek óta ez a gyakorlat, és nem hisznek benne, hogy érdemes tenni ellene.

A Panaszos szerint „a roma gyerekek szomorúak”, és ha találkoznak is a nem roma társaikkal, azok „fajgyűlölő magatartást” tanúsítanak velük szemben. Aggodalmát fejezte ki amiatt is, hogy a szegregáció következtében a gyermekek fejlődési, előrehaladási lehetőségei sérülhetnek.

2.2. A megkeresett szervek válaszai, és a beérkezett adatok elemzése

A panasszal kapcsolatban, mint ahogy azt már jeleztem, felmerült az egyenlő bánásmód követelményének érvényesülésével, az emberi méltósághoz fűződő alapjoggal és az oktatáshoz való joggal összefüggő visszasság gyanúja, ezért mindenekelőtt megkerestem írásban a Létavértesi Arany János Iskola (a továbbiakban: **Iskola**) fenntartóját, a Berettyóújfalui Tankerületi Központ vezetőjét (a továbbiakban: **Tankerületi Igazgató**), valamint a Létavértesi Gyermeksziget Óvoda- és Bölcsőde (a továbbiakban: **Óvoda**) fenntartójának képviselőjében a település polgármesterét (a továbbiakban: **Polgármester**)

Tekintettel arra, hogy az Óvodába, illetve az Iskolába járó gyermekek **nemzetiségi hovatartozásáról törvényesen adatot** csak jogszabályban meghatározott feltételek esetén **lehet gyűjteni és nyilvántartani**, a panaszban jelzett szegregáció feltárása érdekében **szükségessé vált olyan információk beszerzése** is, amelyek alapján **következtetéseket vonhattam le** arról, hogy az egyes csoportokban és osztályokban mekkora lehet a roma gyermekek becsült aránya. A korábbi **ombudsmani gyakorlat** alapján ilyen adat lehet a **gyermek neve** (különösen, ha az közismerten gyakori roma vezetéknev, illetve roma családokban szívesen alkalmazott utónév), az **édesanyja neve**, valamint a **lakcíme**, amely az adott település **szegregációs térképével** összevetve nyújthat értelmezhető információt. Következtetések vonhatók le az alapján is, hogy a gyermek **rendelkezik-e HH/HHH státusszal**, a tapasztalatok szerint ugyanis a hátrányos helyzetű státusz gyakran együtt jár a roma nemzetiséghez való tartozással is, és a hátrányos helyzetű gyermekeket származástól függetlenül is gyakran éri kedvezőtlenebb bánásmód az oktatási intézmény részéről.¹⁴

A fentiekben leírtakra figyelemmel megkereső leveleimben a panaszbeadványt érintő átfogó kérdéseken túl bekértem mindkét intézmény párhuzamos csoportjainak és osztályainak névsorát a gyermekek édesanyja nevének, lakcímének, esetleges HH/HHH státuszának, valamint SNI/BTMN státuszának megjelölésével.

¹⁴ Az etnikai adatgyűjtés lehetőségei, illetve annak törvényi korlátai nem témája jelen állásfoglalásomnak, ugyanakkor megjegyzem, hogy azzal számos helyen foglalkoztak a korábbi ombudsmanok, különös tekintettel Kállai Ernő, a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosa és Jóri András adatvédelmi biztos az etnikai adatok kezelésével kapcsolatos közös vizsgálat megállapításairól szóló 2009. évi jelentésükben. <http://www.kisebbségiombudsman.hu/data/files/158627216.pdf>

2.2.1. Létavértes polgármesterének válasza

Az Óvodát fenntartó települési önkormányzat képviselőjében eljáró **Polgármester** válasza szerint az önkormányzathoz korábban **nem érkezett szülői panasz** az intézménybe járó roma gyermekek **diszkriminációja miatt**.

Ami a csoportbeosztásokat illeti, azzal összefüggésben arról informált, hogy a 2014/2015-ös tanév megkezdése előtt a szülők igényt fogalmaztak meg annak érdekében, hogy az intézményben **játékos angol nyelvű fejlesztés** induljon, amelyhez az Önkormányzat 19/2014. (III. 25.) Öh. számú határozatával hozzájárult. Ezt követően a levél szerint **azok a gyermekek kerültek, illetve kerülnek egy csoportba, akiknek szülei nyilatkoztak arról, hogy igénylik az angol nyelvi foglalkozást**.

A Polgármester tájékoztatása szerint a nyelvi foglalkozás lehetősége mindenki számára adott, azt bármely szülő kérheti, nemzetiségi hovatartozástól függetlenül. Megjegyezte azt is, hogy a nemzetiségi hovatartozással kapcsolatban számszerűsíthető adatokkal nem rendelkezik.

A Polgármester leveléhez csatoltan **megküldte táblázatos lebontásban, hogy az egyes csoportokba a 2022/2023-as nevelési évben hány HH/HHH gyermek járt**, megadva a gyermekek lakóhelyét és édesanyja nevét is. A csoportokban elhelyezett gyermekek nevét, édesanyja nevét, valamint lakcímét, és esetleges HH/HHH státuszát összevetve azonnal látható volt, hogy az óvoda székhelyén lévő **anyaintézményben minden korcsoportban** létrejött egy, illetve kettő-kettő **erősen szegregált roma csoport**. Ezek a kiscsoportban a Pillangó, középsőben a Delfin és Bóbita, nagycsoportban pedig az Eperke és Katica csoportok voltak.¹⁵

A megküldött táblázatból az azonban nem derült ki, hogy mely csoportba jár az angol nyelvű oktatást igénybe vevő, a tájékoztatás szerint 123 fő gyermek. Nem derült ki a Polgármester leveléből az sem, hogy a nyelvi oktatás lehetőségét milyen formán hirdetik meg a szülők számára, az igénybevételnek van-e **anyagi feltétele** a családok számára, ha igen, annak mértéke mekkora, és **mennyiben elérhető a szolgáltatás a nehéz anyagi helyzetben lévő családok számára**.

Tekintettel a válaszelevélben található hiányosságokra, **hiánypótló** megkeresést küldtem ki, amelyre az alábbi tájékoztatás érkezett:

Az óvodába jelentkező szülők az **Óvoda Pedagógiai Programja**, valamint SZMSZ-e alapján tájékozódhatnak az angol nyelvi program lehetőségéről, mindkét dokumentum megemlíti azt.

A településen egyébként egy óvoda működik két telephellyel, így a szülők számára az óvodában elérhető szolgáltatások köztudomásúak, legtöbben már jelentkezéskor jelzik, hogy igénybe szeretnék venni az angol oktatás lehetőségét. Bárki jelentkezhet, aki vállalja ennek a díját. A szülő a **csatlakozási szándékáról írásban is nyilatkozik**, amit az óvoda dokumentál.

Az angol nyelvi program **éves díja** a 2022/2023-as nevelési évben a létavértesi gyerekeknek önkormányzat támogatással 40 000 Ft + 10 000 Ft tankönyv költség volt, nem létavértesi gyerekeknek pedig 70 000 + 10 000 Ft, amelyet igény esetén két részletben is lehetett fizetni. A tanfolyam évente nyolc hónapra szól, amelyen belül 64 óra kerül megtartásra. Ez **heti kettő egyórás foglalkozást jelent a gyakorlatban**, kiscsoportos foglalkozás keretében, az óvoda napirendjéhez igazodva.

¹⁵ Az adatközlésre 2023 májusában került sor, az abból levont következtetések az akkori állapotokra vonatkoznak. 2024 februárjában került sor az ügyben a helyszíni vizsgálatra, amiből kiderült, hogy azóta a csoportok nevei megváltoztak, ez azonban a fent ismertetett struktúrát alapvetően nem érintette, továbbra is megfigyelhető volt, hogy egyes párhuzamos csoportokban a roma és/vagy HHH gyermeke jelenléte felülreprezentált.

Arra a kérdésemre, hogy ha csak heti két alkalmat jelent a nyelvoktatás, **miért nem lehet a gyermekeket csak erre az időre külön választani**, a Polgármester azt felelte, hogy álláspontja szerint **a nyelvoktatásban részt nem vevő gyermekek számára ez fokozottan rosszabb érzést jelentene**, mint így, hogy **a nyelvtanulók eleve külön csoportba járnak**. A program egyébként álláspontja szerint nagyon sikeres, az abban részt vevő gyermekek egy része már kisiskolás korára eléri az alapfokú nyelvtudás szintjét.

A Polgármester a korábban megküldött csoportnévsorokat ezúttal kiegészítette azzal az információval is, hogy kik azok a gyermekek, akik részt vesznek az angol nyelvi foglalkozásokon. A Polgármester hiánypótló válasza alapján megállapítottam, hogy ezen adatok teljes egészében egybeestek korábbi következtetéseimmel: **a roma és/vagy HH, HHH gyermekek azon csoportokban voltak felülreprezentáltak, amely csoportok kimaradtak az angol oktatásból**. Ez nem jelentette azonban azt, hogy az angolos csoportokba egyáltalán ne kerültek volna roma nemzetiségű gyermekek, **az arányok** azonban az alábbi táblázat szerint is **jelentős eltérést mutattak**.

Létavértesi Gyermeksziget Óvoda-Bölcsőde
4281 Létavértes, Debreceni u. 1. sz.

csoporthatár	Összlétszám	angol oktatás	HH	HHH	HH+HHH együtt (%)	gyermek és/vagy szülő, neve illetve lakcím alapján feltehetően roma ¹⁶
Pillangó/kis I.	29	-	9	7	16 (55%)	27 (93%)
Kisvirág/kis I.	21	igen	6	0	6 (28%)	4 (19%)
Mazsola/kis II.	25	igen	1	1	2 (8%)	6-7 (24-28%)
Csicsergő/középső	23	igen	1	1	2 (8%)	0-1 (0-4%)
Maci/középső	24	igen	4	1	5 (21%)	2 (8%)
Delfin/középső	19	-	9	5	13 (68%)	18-19 (94-100%)
Bóbita/középső	24	-	8	14	22 (92%)	22-24 (91-100%)
Szívecske/nagy	23	igen	0	1	1 (4%)	0-2 (0-8%)
Eperke/nagy	22	-	9	6	15 (68%)	20-22 (91-100%)
Katica/nagy	21	-	6	13	19 (90%)	19-21 (90-100%)

Fenti táblázatból jól látható, hogy például a három kiscsoport közül az angol oktatásban résztvevő Kisvirág csoportban a hátrányos helyzetű gyermekek száma 6 fő (28%), a gyermekek neve, lakcíme, édesanyja neve alapján feltehetően roma származásúnak becsültek száma pedig 4 fő volt, miközben a párhuzamos Pillangó csoportban a hátrányos helyzetű gyermekek száma 16 (55%) úgy, hogy a **roma nemzetiségű gyerekeknek** az adatok elemzése alapján becsült száma már **27 fő (93%)** lehetett az összesen 29-ből.

¹⁶ A HH/HHH adatok figyelembevételével, illetve attól függetlenül romának tekintettük azokat a gyermekeket, akiknek a neve és/vagy édesanyja vezeték neve a közismert roma családnevek közül kerül ki, és/vagy olyan keresztnevek közül, amelyeket köztudomásúan gyakrabban adnak a roma családokban, valamint figyelembe vettük azt is, hogy lakcímük a település által szegregációs övezetekbe sorolt területeken található-e meg. Tekintettel arra, hogy a településen számos nagy kiterjedésű szegregációs lakóövezet található, és a rendelkezésre álló adatok alapján a települése nem roma lakosságának egy nagy része is már ilyen területen lakik, következtetéseink csak óvatos becslések lehetnek.

A szintén angolos Mazsola csoportban ugyanekkor szintén mindössze hat-hét olyan gyermeket találtam, aki feltehetően roma származású volt, mindenki más nagy valószínűséggel a nem romák közül került ki. Ugyanez a tendencia figyelhető meg a középső- és nagycsoportok tekintetében is: az angolos Csicsergő csoportban egy gyermeket találtunk, aki feltehetően **roma származású** lehetett, és kettőt, aki HHH státuszú, míg a párhuzamos Delfin és Bóbita csoportokba, amelyek nem angolosak, becsléseink szerint **90-100%-ban** roma gyermekek jártak. A nagycsoportos angolos Szívecskében 2 körül volt feltehetően a roma nemzetiségű gyermekek száma, a két nem angolos párhuzamos csoportban (Eperke és Katica) viszont 20-22 olyan gyermeket számoltam össze, akik feltehetően **roma nemzetségűek (90-100%)**.

A megküldött adatokból kiderült az is, hogy az intézmény **tagóvodájában**, szemben az anyaintézménnyel nem zajlik angol oktatás, és itt úgy tűnik, hogy **a csoportok is vegyes összetételűek**, mindegyikben kb. fele-fele arányban találhatóak roma és nem roma gyermekek.

Létavértesi Gyermeksziget Óvoda-Bölcsőde-Tagóvoda 4281 Létavértes, Irinyi u. 6.

csoport	Összlétszám	angol	HH	HHH	HH+HHH együtt (%)	gyermek és/vagy szülő, neve illetve lakcím alapján feltehetően roma
Zümi/kis I.	21	-	2	3	5 (23%)	11-12
Bambi/kis II.	26	-	6	4	10 (8%)	11
Cirmi/középső	27	-	6	5	11 (40%)	10-12
Szivárvány/nagy	22	-	6	2	8 (36%)	13

Amint az látható, a tagóvodában **angoloktatás nem zajlik**, és párhuzamos csoport az adatközlés időpontjában csak a kiscsoportos évfolyamon volt, ahol az a fajta **arányeltolódás**, ami a „nagy óvodában” megfigyelhető volt a csoportok összetételét illetően, **itt nem jelentkezett**.

2.2.2. A Berettyóújfalui Tankerületi Központ vezetőjének válasza

A **Tankerületi Igazgató 2023 májusában** megérkezett válasza szerint hozzájuk **beadvány**, jelzés arra vonatkozóan, hogy az Iskola bármelyik tanulóját hátrányos megkülönböztetés vagy az emberi méltóságát bármilyen más módon sérelem érte volna **nem érkezett**.

Az Iskola tanulóinak **létszáma** a válaszadás időpontjában¹⁷ **411** fő volt. Évfolyamonként **3 párhuzamos osztály** volt, kivéve az 1. és 5. évfolyamokat, ahol csak 2-2 osztály. **3 feladatellátási helyen** zajlott az oktatás. A főépületben az Árpád tér 10. sz. alatt csak 3. évfolyamtól vannak jelen a tanulók. Az Árpád tér 7. sz. alatt az 1. évfolyam, a Kossuth u. 1. számú épületünkben pedig a 2. évfolyam tanult. A két alsós épületben 2-2 évig tartózkodik egy-egy évfolyam, minden osztályával, így az 1. és 2. osztályos tanulók csak a saját korosztályukkal vannak együtt.

Az **első osztályba sorolás gyakorlata** a Tankerületi Igazgató tájékoztatása szerint „a Pedagógiai Programban leírtaknak megfelelően” alakult. A Tankerületi Igazgató ezt kiegészítette azzal, hogy évek óta vannak olyan **leendő első osztályos gyerekek az Óvodából, akik angolt tanultak** heti két alkalommal. Ezek a szülők szeretnék, hogy az Iskolában is legyen lehetőség az angol nyelv további tanulására, ezért **angol tagozatos osztályok is vannak már 8 éve** az intézményben.

¹⁷ 2023 májusa, így a jelzett adatok a 2022/2023-as tanévre vonatkoznak.

Beiratkozáskor minden szülő nyilatkozik azzal kapcsolatban, melyik osztályba szeretné gyermekét járatni, és a létszámnak megfelelően indítja az Iskola a tagozatos osztályt. Van olyan évfolyam (7. évfolyamon), ahol nem kérték a tagozatot a szülők, ezért itt 3 általános tanterv szerinti osztály van.

Ugyanakkor, olyan évfolyam is van, ahol a nagy létszámú angol tagozatra jelentkezés miatt két angol tagozatos osztályt indítottak (a jelenlegi 3. évfolyamon).

Beiratkozáskor nincs különbség a telephelyek között, az adott első évfolyam valamennyi osztálya közös telephelyre kerül.

Mindegyik feladatellátási helyen volt olyan osztály a tájékoztatás szerint, **ahol alacsonyabb a HH és HHH tanulók aránya, mert az angol tagozatos osztályokban ez az arány kisebb**, azonban nem volt olyan osztály, ahol ne lett volna roma tanuló. A Tankerületi Izgató szerint az egy évfolyamon tanulók együtt mozognak, együtt járnak ebédelni, közös udvaron játszanak, minden iskolai programon együtt vesznek részt. Felső tagozaton magyarból és matematikából évfolyamonként a 3 osztályból 4 csoportot alkotnak, így van olyan csoport, ahol mindhárom osztályból vegyesen vannak tanulók. A 4 csoportnak egyszerre van órája ezekből a tárgyakból. Szakkörökre szintén évfolyamonként mindegyik osztályból járnak diákok, vegyes csoportokat alkotva.

Arra a kérdésre, hogy a Tankerületi Központ fenntartásában Létavértesen működő másik iskolában, az **Irinyi János Általános Iskolában** mekkora a HH/HHH gyermekek aránya, a Tankerületi Izgató azt válaszolta, hogy az Irinyi János Általános Iskolában **180 fő** a tanulói létszám, melyből a HH-s gyermekek aránya 12,15%, a HHH-s gyermekeké 24,31 % (összesen **36,46%**), míg az Arany János Általános Iskolában 411 gyermek közül a HH-s gyerekek aránya 26%, a HHH-s gyerekeké pedig 22,6% (összesen **48,6%**).

Létavértes településen egyébként **nincs sem egyházi, sem alapítványi fenntartású intézmény**, kizárólag az állami fenntartásban lévő Létavértesi Arany János és a Létavértesi Irinyi János Általános Iskola működik.

Ami a tanulók tanulási eredményeit illeti, azzal kapcsolatban a Tankerületi Izgató arról tájékoztattott, hogy az Iskolában a családi háttérindex alapján **az elvárható eredmények fölött**, vagy **annak környékén** voltak a **kompetencia eredmények**, ami **magas hozzáadott pedagógiai értékre utal**. A pedagógusok **nagyon sok időt fordítanak fejlesztésre**. Az alsó tagozaton egész napos iskolai tevékenység zajlik, ahol a napi munka része a gyakorlás is, felső tagozaton osztályonként tartanak fejlesztő foglalkozásokat magyarból és matematikából. Nagyon **sok BTMN-es tanuló** van, akikkel külön fejlesztő pedagógus is foglalkozik.

Az Irinyi János Általános Iskolában a családi háttérindex alapján az eredmény az országos regresszió alapján **kissé elmarad a várhatóhoz képest, az iskola hátránykompenzáló hatása átlagos**. A fejlődési modell alapján az iskola fejlesztő hatása összességében jónak mondható szövegértésből. Az Irinyi János Általános Iskola mindkét évfolyamán, mindkét mérési területen szignifikánsan magasabb az országos képességpontok átlaga, mint az intézményben elért eredmények. A családi háttérindex tükrében a tanulók eredménye nem különbözik nagymértékben az elvárt eredménytől.

A tájékoztatás szerint összességében az mondható el **mindkét intézmény esetében, hogy a mérési eredmények elmaradnak az országos átlagtól matematikából és szövegértésből egyaránt**, ugyanakkor a családi háttérindexre figyelemmel hozzák az elvárható eredményeket. **A középiskolába való jelentkezés aránya mindkét intézményben 100%-os**.

A Tankerületi Izgató tájékoztattott arról is, hogy az Arany János Iskolában roma nemzetiségi oktatás nincs, ugyanakkor „*az oktatás alatt végig ügyelnek az intézményben a nemzeti identitásuk megőrzésére*”. A tantestületben **két fő roma származású pedagógus** is van, akik szintén garanciát jelentenek arra, hogy nem lehet különbséget tenni a tanulók között nemzetiségi hovatartozásuk miatt.

A Tankerületi Izgató hangsúlyozta még, hogy a Tankerületi Központ **elkötelezett a hátránykompenzáció elősegítése** és a lemorzsolódásban veszélyeztetett tanulók eredményeinek javítása mellett.

A *kritérium orientált mérés értékelés modell* keretében **együttműködik** a Tankerületi Központ az **Igazgyöngy Alapítvánnyal**. A Berettyóújfalui Tankerületi Központ Tankerületi Tanácsa mellett működő **Antiszegregációs Munkacsoport** 2022. évi beszámolója tartalmazza, hogy a Berettyóújfalui Tankerületi Központ Esélyegyenlőségi Intézkedési Terv elkészítése és tervszerű végrehajtása hozzájárul az olyan mutatók javításához, mint pl. a tanulói teljesítmények és kompetenciamérési eredmények, az iskola hátránykompenzációs és fejlesztési hatásának megjelenése és növelése, igazolatlan hiányzások, elégtelen osztályzatok csökkentése, befogadó oktatáshoz való hozzáférés és az iskolai eredményesség javításának elősegítése. Az Intézkedési Terv megvalósításától elvárt eredmények hosszú távon többek közt, hogy a többsikolás településeken működő általános iskolai feladatellátási helyek között, illetve a feladatellátási helyeken belül az azonos évfolyamokon működő párhuzamos osztályok között a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesülő, illetve **a hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók aránya közötti különbség legfeljebb 25% pont legyen**.

A Tankerületi Izgató leveléhez csatoltan megküldte **osztályonkénti bontásban a tanulók személyes adatait**, illetve, ahol az felmerült, a GYV, BTMN, SNI, illetve HH és HHH státuszát. A táblázatból ugyanakkor **ez esetben sem derült ki, hogy mely osztályokban zajlik angol tagozatos oktatás**, amely a tájékoztatása szerint **az osztályokba sorolás elsődleges szempontja** az Iskolában. Tekintettel erre, számára is hiánypótlásra való felhívást küldtem, amelyben kértem, hogy az adatokat tartalmazó táblázatot egy további oszloppal egészítse ki, hogy gyermekeként **beazonosíthatóvá váljon**, kik részesülnek **tagozatos szintű angol** nyelvi oktatásban. Tájékoztatást kértem arról is, hogy az iskola **hogyan hirdeti meg** az angol tagozatra való jelentkezés lehetőségét, akik nem járnak tagozatra mikor, milyen idegen nyelvet kezdhetnek tanulni, illetve arról, hogy mi lehet az oka annak, hogy a **tagozatos osztályokban alacsonyabb a HH/HHH arány**.

A hiánypótló felhívásra érkezett válaszában a Tankerületi Izgató arról tájékoztatott, hogy a szülőket minden év áprilisában meghívják egy **szülői értekezletre**, amelynek témája az első osztályba történő beiratkozás. Az angol tagozatról, illetve az oda történő jelentkezés lehetőségéről is itt adnak **szóbeli tájékoztatást**. A Tankerületi Izgató ezúttal megküldte az osztálynévsorokat is újra, kiegészítve azzal az információval, hogy mely osztályok tanulják **tagozatos** szinten az angol nyelvet. Ezekben az osztályokban **negyedik osztályig heti kettő**, azt követően **heti öt** angol órája van a gyerekeknek. Tájékoztatott arról is, hogy a **normál tanmenet** szerint haladó osztályokban **negyedikétől** van lehetőség angol vagy német nyelv tanulására, heti három órában. Az iskolában működik még egy kifutóban lévő ún. **orientációs osztály** is, a jelenlegi 8. b., ahol szintén emelt szinten tanultak, illetve tanulnak a gyerekek angol/német idegen nyelveket.

Arra a kérdésre, hogy **mi lehet az oka** annak, hogy a tagozatos osztályokban **szignifikánsan kevesebb HH/HHH** gyerek jár, a Tankerületi Izgató azt felelte, hogy **„ezen gyerekek szüleiben kevésbé van igény”** arra, hogy gyermekeik emelt szinten tanuljanak idegen nyelvet.

Arany János Általános Iskola tanulói összetétele osztályos bontásban

	Osztály	Összlét szám	angol tagozat	SNI	BTM	GYVK	HH	HHH	HH+HH H %	név, lakcím alapján feltehetően roma nemzetiségű
Árpád tér 7.	1.a.	22	igen	1	1	5	4	1	22,7 %	6 (27%)
	1.b.	22	-	2	0	20	10	9	86 %	20 (90,9%)
Kossuth u. 1.	2.a.	28	igen	0	3	3	1	1	7,1%	2 (7,1)
	2.b.	14	-	0	5	13	6	6	85,7%	13 (92%)
	2.c.	18	-	0	4	16	4	10	77,7%	11 (61%)
Árpád tér 10.	3.a.	19	igen	1	1	8	5	1	31,5%	7 (36,8%)
	3.b.	15	-	0	7	14	9	5	93,3%	14 (93%)
	3.c.	18	igen	1	2	2	1	1	11,1%	1 (11,1%)
	4.a.	21	igen	1	2	2	1	1	9,5%	3 (14%)
	4.b.	16	-	1	5	14	6	8	87,5%	16 (100%)
	4.c.	20	-	3	1	19	10	8	90%	18 (90%)
	5.a.	22	igen	2	2	1	0	0	0%	1 (4,5%)
	5.b.	22	-	5	4	16	6	8	63,6%	16 (72,7%)
	6.a.	22	igen	0	0	7	6	0	27,2%	9 (40,9%)
	6.b.	15	-	2	3	14	7	5	80%	12 (80%)
	6.c.	16	-	1	3	11	6	4	62,5%	12 (75%)
	7.a.	15	-	1	4	10	4	6	66%	11 (73%)
	7.b.	15	-	1	4	8	4	2	40%	9 (60%)
	7.c.	16	-	1	2	8	4	4	50%	10 (62%)
	8.a.	16	-	1	1	11	6	4	62%	8 (50%)
8.b.	21	igen	0	4	4	3	1	19%	7 (33,3%)	
8.c.	18	-	0	4	12	4	8	66,6%	15 (83%)	
Összesen		411		24	62	218	107	93	48,6%	231 (56,2%)

A fenti táblázatból látható, hogy **az Iskolába nagy számban járnak HH/HHH gyermekek** (az Iskola létszámának közel fele: **48,6%**), és a gyermekek és szüleik neve, illetve lakcímük alapján **roma nemzetiségűnek feltételezett gyermekek száma még ezt is meghaladja (56%)**.

Ebből is következően, ahogy azt a táblázat is mutatja, a legtöbb évfolyamon valóban minden osztályban vannak HH/HHH, illetve feltételezett roma nemzetiségű tanulók. Az azonban szignifikánsan kimutatható, hogy **azon osztályokban, amelyek angol tagozatosak, mind a hátrányos helyzetű gyermekek száma alacsonyabb jóval, mind a feltételezett roma nemzetiségű gyermekeké**. Csak néhány példa: az 1.a., angolos osztályban a válaszadás időpontjában (a 2022/2023-as tanévben) 22 főből mindössze hat fő volt feltehetően **roma nemzetiségű (27%)**, míg a párhuzamos nem angolos osztályban a roma nemzetiségű tanulók becsült száma 22 főből 20 fő volt (**90%**). A negyedik évfolyamon az angolos a. osztályban a **roma nemzetiségű gyermekek** aránya 14% körül volt, míg a két párhuzamos b. és c. osztályokban **100%, illetve 90% körüli**.

Annak érdekében, hogy képet kapjak arról is, hogy a párhuzamos osztályokban a gyermekek összetételén túl **az oktatás minőségében, és ebből következően a tanulmányi eredményekben is jelentkeznek-e szignifikáns eltérések**, a Tankerületi Igazgatótól bekértem az osztályok év végi átlageredményeinek kimutatását is három tanévre visszamenően.

2020/21-es tanév			
Évfolyam	A	B	C
1.	szöveges értékelés		
2.	4,49	3,88	4,18
3.	4,43	3,73	-
4.	4,35	3,76	3,75
5.	3,63	3,71	3,92
6.	3,55	4,26	3,51
7.	2,75	3,80	4,14
8.	3,82	4,11	3,64
Iskolai átlag	3,92		

2021/22-es tanév			
Évfolyam	A	B	C
1.	szöveges értékelés		
2.	4,31	4,05	4,72
3.	4,42	3,82	3,83
4.	4,40	3,78	-
5.	4,43	3,21	3,6
6.	3,51	3,50	3,92
7.	3,44	4,25	3,14
8.	3,05	4,04	4,38
Iskolai átlag	3,94		

2022/2023-as tanév			
Évfolyam	A	B	C
1.	szöveges értékelés		
2.	4,55	3,87	4,13
3.	4,41	4,01	4,67
4.	4,51	3,74	3,85
5.	4,36	3,60	-
6.	4,16	3,42	3,65
7.	3,14	3,26	3,73
8.	3,79	4,19	3,29
Iskolai átlag	4,08		

Mint az a beérkezett adatokból látható, szemben a szegregációval kapcsolatos általános tapasztalatokkal, amelyek szerint az ilyen intézményekben a tanulmányi eredményekben is kimutatható különbségek jelennek meg általában a párhuzamos osztályok között, itt ilyen nem lehetett tapasztalni, vagy csak kis mértékben jelentkeztek az eltérések. **A párhuzamos osztályok eredményei általában hasonlóak voltak.** Minden osztály tekintetében meg lehetett figyelni, hogy az életkor emelkedésével romlanak az eredmények, a roma többségű osztályokban kicsivel erőteljesebben, de azonos évfolyamon a különbségek nem voltak erőteljesek.

2.2.3. A Roma Nemzetiségi Önkormányzat elnökének válasza

A Roma Nemzetiségi Önkormányzat elnöke (a továbbiakban: RNÖ Elnök) rendkívül szükszavúan, pár mondatban reagált a megkeresésemre, **a település polgármesteri hivatalának titkársága útján.**

Válaszlevelében az RNÖ Elnök arról tájékoztatót, hogy a nemzetiségi önkormányzat kapcsolata mind a települési önkormányzattal, mind az Óvodával és Iskolával jó, panaszt diszkrimináció vagy egyéb rossz bánásmód miatt sem az Óvoda, sem az Iskola kapcsán nem kaptak. Álláspontja szerint **a gyerekek egyik intézményben sincsenek megkülönböztetve**, az angol nyelvi oktatásba bármely gyerek bekapcsolódhat, ha a szülő azt kéri, és kifizeti a tanfolyam díját.

2.3. A helyszíni látogatások tapasztalatai

Munkatársaimmal 2024. február 24-én személyesen tartottam helyszíni ellenőrzést Létavértesen. A látogatás során felkerestem a Létavértesi Gyermeksziget Óvoda és Bölcsődét, a Létavértesi Arany János Általános Iskolát, valamint talákoztam a Roma Nemzetiségi Önkormányzat vezetőjével és helyettesével.

2.3.1. Látogatás az Óvodában

Az Óvodában annak **vezetőjével** (a továbbiakban: **Óvodavezető**), a **Polgármesterrel**, és a **település jegyzőjével** (a továbbiakban: **Jegyző**) folytattam személyes egyeztetést.

A beszélgetés során elhangzott, hogy az Óvodában az angol oktatás szülői igény és kezdeményezés alapján indult el 2014-ben. Megjegyezték, hogy egyébként a bölcsőde létrehozását is szülők kezdeményezték, 2018-ban.

Tekintettel arra, hogy az óvodai angoloktatás tapasztalatai nagyon jók voltak, az elballagó gyerekek szülei két évvel később az Iskolában is kezdeményezték az angol nyelvi tagozatot, hogy a magasabb szintű nyelvi képzés ott folytatódjon.

Az óvodai angollal kapcsolatos kérdés teljesítése tekintetében a fenntartó települési önkormányzat partner volt, támogatta azt, ezért az Óvoda vezetése megkereste a **Helen Doron**¹⁸ nyelviskolát. Az önkormányzat **kezdetben átvállalta a költségek felét** minden szülő esetében, aki kérte a szolgáltatást. **2024. január elsejétől** azonban már a költségvetésük nem engedi meg a további finanszírozást, így felmérést végeztek, hogy a szülők szeretnék-e igénybe venni a nyelvoktatást akkor is, ha **a teljes költséget nekik kell fizetni**. A szülők egybehangzóan kérték a folytatást, nem volt olyan, aki a költségek növekedése miatt visszalépett volna. Jelenleg **12 000 Ft/hó a térítési díj**, amelyre testvérek esetén lehet kérni kedvezményt, a nyelvtanulás éves költsége befizethető egy összegben, de lehetőség van részletfizetésre is.

A Polgármester megjegyezte még, hogy bár az angoloktatást már nem tudják támogatni, de **az étkezési díjat minden gyerek esetében átvállalják**, így a településen minden óvodás gyerek ingyen kapja az ellátást. Azt is elmondta, hogy az önkormányzat számára nagyon fontos a gyermekvédelem és az oktatás, így nagyon sokat fordítanak azon szolgáltatásokra, amelyek a gyermekek jobb jövőjét segítik elő. Az Óvodában gyógypedagógust és logopédust is fizetnek teljes állásban, és minden csoportban van fejlesztőpedagógus. Nagyon jól működik a helyi gyermekvédelmi, családsegítői intézményhálózat is, a jelzőrendszer pedig kiemelten hatékony, ezt megerősítette az Óvodavezető és a Jegyző is.

Arra a kérdésre, hogy **az angol nyelvi oktatás előtt hogyan alakították ki a csoportokat**, az Óvodavezető azt válaszolta, hogy a szülők választották ki az óvodapedagógust, és így szervezték a csoportokat. A mai napig előfordul az is, hogy **a roma szülők kifejezetten azt kérik**, hogy a testvérek, unokatestvérek, vagy már ismerős gyerekek **egy csoportba kerüljenek**. Így van olyan csoportjuk most is, ahol a csoport legalább fele egy családból és annak rokoni köréből kerül ki. Ezt ők nem tartják problémának, mert tapasztalataik szerint a kisebb gyerekek beilleszkedése terén nagyon sokat segíthet. Hogy ez esetlegesen szegregációhoz vezethet, nem merült fel bennük. Elmondta még, hogy a roma közösségekből bekerülő gyerekek nagy részénél nagyon súlyos logopédiai és egyéb problémák vannak, ezeket a gyermekek fejlesztésével próbálják orvosolni, ami nem egyszerű feladat.

Arra a kérdésre, hogy miért kell az angoltanuló gyerekeket külön csoportban elhelyezni azt felelték, hogy azért, mert **az oktatás gyakorlatilag egész nap megjelenik** valamilyen formában a gyerekek életében. Az **óvónők kapnak egy képzést a nyelviskolától**, és ezt követően a gyerekekkel a mondókákat, dalokat a hivatalos, heti két foglalkozáson túl is ismétlik, gyakorolják.

A gyerekeknek van tankönyvük is, illetve kapnak egy hanganyagot, ami szintén megjelenik a napi foglalkozások során a csoportban. A beiratkozás kapcsán elhangzott még, hogy a szülők kapnak egy formanyomtatványt, amin jelezhetik, hogy kérik-e vagy sem az angol oktatást. Ennek eldöntésére két hetük van. Az óvónők a beiratkozást követően, augusztus folyamán felkeresik a csoportjukba tartozó gyerekek családjait otthonukban, hogy megismerkedjenek egymással.

¹⁸ A Helen Doron English egy egyedülálló módszer és intézményhálózat, ahol több mint 30 éve tanulnak sikerrel angolul a gyermekek 3 hónapos kortól 19 éves korig, világszerte. A nyelviskolában kis csoportokban, lépésről-lépésre felépített tananyagokkal, sok játékkal és ismétléssel, professzionális tanárokkal zajlanak a foglalkozások. A nyelvórák játékosak és érdekesek, a gyerekek észrevétlenül sajátítják el a szavakat és nyelvtani formákat. Az élvezetes órákat, a minden érzékszervet megmozgató játékokat, az interaktív feladatokat, beszélgetéseket és fülbemászó dalokat nagyon kedvelik a gyerekek. A Helen Doron English nemzetközi franchise-hálózata folyamatosan fejlődik, jelenleg több mint 1.000 oktatóközponttal működik a világ 35 országában. Letölthető: <https://helendoron.hu/>

Az angol nyelvi foglalkozásoknak nincs teljesen fix időpontja, mert alkalmazkodnak az oktatókhoz, így vagy **délelőtt, még tízórai előtt kerül sor az oktatásra**, vagy délután az **alvásidő előtt**. A gyerekeket megfélemezik, és felváltva viszik ki a foglalkozásra egy külön helyiségbe az óvodán belül. A foglalkozásokon az angol oktató mellett mindig jelen van egy óvónő, vagy ha ezt nem tudják megoldani, akkor a pedagógiai asszisztens.

Az óvodában egyébként aktívan működik a **szülői szervezet**, aminek fele-fele arányban tagjai a roma és a nem roma szülők.

A település nemzetiségi összetételét illetően szerintük a 7480 fős lakosság 20-25%-a lehet roma nemzetiségű.

Az Óvodába jelenleg 228 gyerek jár, 10 csoportba elosztva, ebből öt csoport angolos. Mint kiderült, **a tavaly szolgáltatott adatok már megváltoztak**, ugyanis a nagycsoport azóta elballagott, így új csoportok jöttek létre, más összetétellel.¹⁹

A Polgármester megjegyezte még, hogy **a tanfolyam díja valóban megszűri a családokat**, de ők igyekeznek mindenben segítséget nyújtani. Olyan még nem volt szerinte, hogy bárki segítséget kért volna tőle azért, mert szeretné az angol oktatást igénybe venni, de nincs rá pénze. Azt is megjegyezte, hogy iskolakezdés előtt, aki kéri, az beiskolázási támogatást is kaphat.

A jelen lévők egyetértettek abban, hogy az angoloktatás következtében kialakuló egyenlenség oka, hogy **a roma szülők többsége nem kívánja a plusz szolgáltatást igénybe venni**. Azt nem vitatták, hogy **a tandíj összege befolyásolhatja a részvételi kedvet**, és folyamatosan hangsúlyozták azt is, hogy **az angolos csoportban is számos roma gyerek található**.

A beszélgetést követően munkatársaimmal együtt megtekintettem a teljes intézményt, az udvart és a csoportszobákat. Összességében elmondható, hogy az intézmény tágas, rendkívül jól felszerelt, az ott gondozott gyermekek számára **ideális környezetet** biztosít. Az **óvodapedagógusok** szemmel láthatóan türelemmel, és szeretettel fordultak a gyerekek felé, a hangulat alapvetően nyugodt és kiegyensúlyozott volt. **Percepció vizsgálat** ugyanakkor az ismételten megállapítható volt, hogy – amint arra a korábban megküldött személyes adatok és HH/HHH státuszok is utaltak – **a nem angolos csoportokban több az olyan gyermek, aki feltehetően a roma nemzetiséghez tartozik**. Ez még úgy is szemmel látható volt, hogy a gyerekek közül nagyon sokan hiányoztak aznap – amit betegséggel magyaráztak az óvónők –, és a hiányzások mértéke kiugróan nagyobb volt azokban a csoportokban, amelyek nem angolosok voltak.

2.3.2. Látogatás az Iskolában

Az Óvodában tett látogatást követően az Iskolát kerestem fel, ahol az Iskolaigazgatóval, az Igazgatóhelyetttel, a Tankerületi Igazgatóval, valamint a Tankerületi Központ két jogászával találkoztam. A beszélgetésen jelen volt több pedagógus is.

A megbeszélésen az osztályokba történő besorolás gyakorlatáról elsősorban az Igazgatóhelyettes beszélt, feltehetően azért, mert, mint megtudtuk, az első osztályba történő felvétel lebonyolítása az ő felelősségi körébe tartozik.

Az Igazgatóhelyettes elmondta, hogy **az angol nyelvi tagozat nyolc éve indult, kifejezetten szülői kérésre**, az óvodai tapasztalatok alapján. Kezdetben az első évet itt is a Helen Doron nyelviskola közreműködésével szervezték meg, ekkor két évig a díjat a Tankerületi Központ és az önkormányzat fizette, de amikor a Tankerületi Központ átvette az Iskola fenntartását, megszüntették a nyelvoktatást ilyen formában.

¹⁹ Az új felosztás csoportonként: Kisvirág: angolos; Maci: angolos; Szivecske: NEM angolos; Delfin: NEM angolos; Eperke: NEM angolos; Bóbita: NEM angolos; Pillangó: NEM angolos; Katica: angolos; Csicsergő: angolos; Mazsola: angolos.

Ezt követően az Iskola átvette a képzés megszervezését és lebonyolítását, és **ma már minden gyermek számára elérhető térítésmentesen ez a lehetőség.**

2014 és 2016 között más típusú orientációs osztályokat is indítottak, ilyen volt az informatikai, testnevelési és a német nyelvet oktató osztály, ezek azonban igény hiányában megszűntek. Jelenleg a két nyolcadik osztály még informatikai specializációval rendelkezik, de ők az utolsók, akik ezen a programon részt vesznek.

Az osztályba sorolásra vonatkozóan elmondták, hogy az Óvodából érkező angolosok valóban egy osztályba kerülnek nevelési-oktatási okok miatt. Alsó tagozaton az 1-3. osztályban heti két óra angolt tanulnak, a 4. osztályban heti hármat, az 5. osztályban pedig heti öt órát. Hangsúlyozták azonban, hogy olyan is járhat angolra, aki az Óvodában nem tanult angolul, minden szülőnek lehetősége van kérni, de **a roma szülők nem szokták kezdeményezni** ezt.

Arra a kérdésre, hogy vajon a roma szülők miért nem veszik igénybe a lehetőséget, alapvetően nem tudtak választ adni. Az Igazgatóhelyettes többször hangsúlyozta, hogy **bárki, aki kéri, jelentkezhet a tagozatos osztályba.** A szülőket azonban még rábeszélni sem lehetett arra, hogy angol tagozatra írassák a gyermeküket, amikor egy alkalommal öt gyermek hiányzott az angolos osztály indításához.

Ami a gyerekek összetételét illeti, a roma nemzetiségű gyermekek száma kifejezetten magas, és nagy részük nagyon súlyos hátrányokkal érkezik az első osztályba. Minden gyereket felmérnek a **DIFER teszttel**,²⁰ ami azt mutatja, hogy mind a nyelvi, mind a számolási, mind az egyéb, a sikeres tanuláshoz szükséges készségek terén nagyon sokan fejlesztésre szorulnak. Jelenleg 42 gyermekkel foglalkozik fejlesztő pedagógus, és minden gyerek kap heti négy óra fejlesztést.

Megtudtam azt is, hogy a gyerekek rendkívül eltérő képességeire figyelemmel az egyes évfolyamokon **a magyar és matematika tárgyakat képesség szerinti bontásban tanulják három párhuzamos csoportban.** Ez azt jelenti, hogy ilyenkor az adott osztályközösségeket megbontják, és a gyerekek a képességük szerinti csoportban tanulják az adott tárgyat, majd visszatérnek az osztályukba. Ezt a pedagógusok azzal magyarázták, hogy így a nehezebben haladók elég figyelmet kapnak, míg a jobban teljesítők is haladhatnak a saját tempójukban. Többször hangsúlyozták, hogy figyelemmel kell lenniük arra is, hogy **a jó képességű gyerekek is megkapják azt a megfelelő tanulási környezetet,** lehetőséget, ahol a képességeiket ki tudják bontakoztatni. Ennek kapcsán arra a veszélyre is utaltak, hogy a jobb képességű, jobb hátterű, mobilisabb családdal rendelkező gyerekeket bármikor **átvihetik egy másik iskolába,** ha a szülők elégedetlenek az itteni oktatással.

A beszélgetést követően munkatársaimmal bejártam az intézményt, megtekintettem a három oktatási épületet, illetve az ebben az időpontban még az Iskolában levő osztályokat. Az épületről elmondható, hogy – az Óvodához hasonlóan – rendkívül tágas, nagyon jól felszerelt, **ideális tanulási környezetet biztosít az oda járó gyermekek számára.**

A tantermek között nem voltak különbségek, valamennyi barátságos, és rendkívül gazdagon díszített volt. Az iskola együttműködik az Igazgyöngy Alapítvánnyal, és valamennyi gyermek tekintetében az alapítvány speciális művészeti programját alkalmazzák. Köszönhetően ennek, a tantermek és folyosók fala gazdagon díszített a gyermekek által készített különleges rajzokkal és festményekkel. Az alsós gyermekek számára fenntartott külön épületek védett környezetet biztosítanak a kisebb gyermekek számára. Mindhárom épület udvarral rendelkezik, ami ideális a szabadtéri tevékenységekhez, emellett a főépületben található egy uszoda, egy sportcsarnok és egy három részre osztható tornaterem is.

²⁰ Elérhető: <http://iskolaelokeszito.hupont.hu/4/a-difermeresrol-roviden>

A szemmel láthatóan elkötelezett pedagógusok és a kiemelkedően jó iskolai infrastrukturális környezet ellenére az azonban **megállapítható volt percepció alapján is**, hogy az angolos és nem angolos osztályok összetétele a roma gyermekek aránya tekintetében nagyon eltérő: **a nem angolos osztályokban szemmel láthatóan jelentősen több a roma és/vagy hátrányos helyzetű gyermek aránya**, amely egybeesik azzal, amire a már megkapott osztálynévsorok és HH/HHH arányok alapján is előzetesen következtetni lehetett.

Sajátos jelenet volt, amikor a látogatásomkor épp csoportbontásban tanuló gyermekek esetében, a legjobb képességűeknek kialakított csoportban az Igazgatóhelyettes – a gyerekek füle hallatára – megjegyezte, hogy „*Ti vagytok a jók, nektek van jövőtök*”. A nyilvánosan elhangzott megjegyzésből az volt érzékelhető, hogy a gyermekek számára is egyértelmű, hogy kik azok, akik a „jók” csoportjába járnak, és kik azok, akiket másként tartanak számon. Ahogy említettem, a matematika és magyar tantárgyakat a gyerekek képesség szerint elkülönített csoportokban tanulják.

A helyszínen látottak alapján azt lehetett tapasztalni, hogy a gyermekek rendkívül kimagasló infrastrukturális körülmények között, elkötelezett pedagógusok mellett tanulhatnak nemzetiségi hovatartozástól függetlenül. Ugyanakkor megállapítható az is, hogy végső soron mind az osztályok, mind pedig a képesség szerint kialakított tanulócsoportok szintjén szemmel látható módon különültek el egymástól a gyerekek nemzetiségi és társadalmi alapon is. Bár a szegregáció spontán, és közvetett úton jött létre, az intézmény ezzel kapcsolatos passzivitása ezt folyamatosan fenntartja, konzerválja.

2.3.3. Találkozás a létavértési roma nemzetiségi közösség tagjaival

A helyszíni látogatás során találkozót kértem a helyi roma közösség képviselőitől. A beszélgetésre a települési önkormányzat épületében, a nemzetiségi önkormányzat használatába átadott helyiségben került sor

A beszélgetés során ismét elhangzott, hogy az Iskolával kapcsolatos panasz a helyi nemzetiségi önkormányzathoz nem érkezett. Az angol tagozatos osztályokról, azok összetételéről, vagy arról, hogy oda hogyan lehet bejutni az RNÖ elnöke nem tudott, vagy legalábbis így nyilatkozott.

A beszélgetésen ugyanakkor kiderült az is, hogy a szülők többségének feltehetően nincsen kellő ismerete arról, mit jelent pontosan az angol tagozat, és oda hogyan lehet bekerülni vagy miért lenne az jó, előnyös a gyermek számára. Elhangzott az is, hogy a tagozat mentén kialakuló szegregációt sokan tapasztalják, és nem értenek vele egyet.

Tudomásuk szerint is vannak olyan roma gyermekek, akik angol tagozatos osztályokba járnak, erre azonban általában csak akkor kerülhet sor, ha a gyermek már az Óvodában is részt vett az angolfoglalkozásokon, ehhez pedig az szükséges, hogy a szülőnek jobb anyagi helyzete legyen.

Olyan észrevétel is elhangzott, hogy már az Óvodában eldől, melyik gyermek melyik osztályban kezd majd meg a tanulmányait, az Iskola ugyanis az új elsős osztályok összetételéről elsősorban az óvónőkkel egyeztet. Az elhangzott beszélgetésből lesűrhető volt, hogy tapasztalatuk szerint jelenleg is az angolos osztályokba kerülnek nagy többségben a nem roma gyermekek, pedig a roma családok támogatnák az integrált osztályokban történő oktatást.

III. A vizsgálat alapjogi vonatkozásai

Az alapvető jogok biztosa és helyettesei egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során alapjogi érveket sorakoztatnak fel, autonóm, objektív és neutrális módon járnak el. Ugyanakkor következetesen, zsinórmértékként támaszkodnak az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos korábbi elvi megállapításaira is, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazzák az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi tesztek.

3.1. Az emberi méltósághoz való jog és az egyenlő bánásmód követelménye

Az Alaptörvény II. cikke alapján az emberi méltóság sérthetetlen, minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz. A korábban irányadó és az Alaptörvény hatályba lépését követően is hivatkozási pontot jelentő alkotmánybírói gyakorlat az emberi méltósághoz való joggal kapcsolatosan arra hívja fel a figyelmet, hogy a méltóság az emberi élettel eleve együtt járó minőség, amely oszthatatlan és korlátozhatatlan, s ezért minden emberre nézve egyenlő.

Az egyenlő méltósághoz való jog az élethez való joggal egységben azt biztosítja, hogy ne lehessen emberi életek értéke között jogilag különbséget tenni.

A méltósághoz való jog része az a követelmény is, mely szerint minden embert másokkal egyenlő méltóságú személyként kell kezelni, vagyis az egyes emberek és embercsoportok között **tilos indokolatlan, észszerűtlen különbséget tenni.** „Az emberi méltóságban mindenki osztozik, aki ember, függetlenül attól, hogy mennyit valósított meg az emberi lehetőségéből és miért annyit.” – írta Sólyom László a 23/1990. (X. 31.) AB határozathoz fűzött párhuzamos indokolásában.

Az egyenlő méltósághoz való jog az **Alaptörvény XV. cikk (2) bekezdésében foglalt egyenlő bánásmód követelményében** ölt testet, amelynek értelmében **Magyarország az alapvető jogokat mindenkinek bármely megkülönböztetés, nevezetesen faj, szín, nem, fogyatékoság, nyelv, vallás, politikai vagy más vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, vagyoni, születési vagy egyéb helyzet szerinti különbségtétel nélkül biztosítja.** Az Alkotmánybíróság ma is helytálló megállapítása értelmében: „A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba.”

Az Alaptörvény XV. cikk (1)-(2) bekezdései értelmében a törvény előtt mindenki egyenlő, az alapvető jogok tekintetében tiltott a hátrányos megkülönböztetés, az alkotmánybírói gyakorlat értelmében pedig az emberi méltóság sérelmére megvalósuló egyenlőtlen bánásmód kiterjed az egész jogrendszerre.

Az Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése azt is előírja, hogy **Magyarország az esélyegyenlőség megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.**

A megkülönböztetés alkotmányossága tekintetében az Alkotmánybíróság két mércét alkalmaz. Az alapjogok tekintetében megvalósuló egyenlőtlen bánásmód esetén annak alkotmányossága az alapvető jogok korlátozására irányadó szükségességi-arányossági teszt alapján ítéltető meg. A nem alapvető jogokat érintő hátrányos megkülönböztetés törvényessége az észszerűségi teszt alapján vizsgálendő.

Az egyenlő bánásmóddal kapcsolatos alkotmányos követelményrendszert az **Ebktv.** konkretizálja az élet egyes területeire nézve, külön rendelkezésekkel rögzítve az egyenlő bánásmód követelményét az oktatás területén, továbbá nevesítve a jogellenes elkülönítés tilalmát.

3.2. Oktatáshoz fűződő alapjog

Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdései alapján **minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez**, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

Az Alaptörvény a személyiség kibontakoztatásának, a tájékozott és felelős polgárrá válásnak az egyik alapvető feltételeként valamennyi magyar állampolgár jogát elismeri a műveltség megszerzésére törekvéshez.

E jog érvényesítése szükségszerűen állami cselekvést igényel: az állam az elengedhetetlenül fontos ismeretek megszerzését, a gyermekek megfelelő fejlődését többek között az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú oktatással biztosítja. Az Alaptörvény szerint az ismeretbővítés, valamely foglalkozás elsajátításához vagy a magasabb szintű szakmai vagy tudományos oktatásban való részvételhez szükséges tanulás lehetőségét a középfokú oktatás korlátozásmentes és ingyenes elérhetőségével ösztönzi.

Az Alaptörvény I. cikk (1) bekezdéséből eredő intézményvédelmi kötelezettség összetett követelményrendszert támaszt az állammal szemben az alapjogok érvényesülésére. Magában foglalja a szabályozási kötelezettséget (a szervezeti és eljárási biztosítékok megteremtését), adott esetben az anyagi támogatási kötelezettséget, a meglévő vagy az alapjog-érvényesülés szempontjából az Alaptörvény által megkívánt intézményes formák védelmét (s egyben tartózkodást a működés tartalmi befolyásolásától) egyaránt. Ebből következik, hogy az oktatáshoz való jog gyakorlásának lehetőségét az állam köteles biztosítani az intézményi struktúra létrehozásával és fenntartásával.

Az Alkotmánybíróság a 3046/2013. (II. 28.) AB határozatában kiemelte, hogy az oktatáshoz való jog, valamint az államot terhelő intézményvédelmi kötelezettség tartalmával már több határozatában foglalkozott, az ezekben kifejtett álláspontját pedig az Alaptörvény XI. cikk (2) bekezdésével összefüggésben is fenntartja. Hangsúlyozta, hogy a mindenkori törvényhozó és végrehajtó hatalom alkotmányos joga és egyben kötelessége az oktatási rendszer működtetésének folyamatos figyelemmel kísérése, a felmerülő hibák kijavítása, a hiányosságok pótlása, a működési zavarok elhárítása, az ellehetetlenülés megakadályozása.

Az Nkt. 1 § (2) bekezdése szerint a köznevelés közszolgálat, amely a felnövekvő nemzedék érdekében a magyar társadalom hosszú távú fejlődésének feltételeit teremti meg, és amelynek általános kereteit és garanciáit az állam biztosítja. A köznevelés egészét a tudás, az igazságosság, a rend, a szabadság, a méltányosság, a szolidaritás erkölcsi és szellemi értékei, az egyenlő bánásmód, valamint a fenntartható fejlődésre és az egészséges életmódra nevelés határozzák meg. A köznevelés egyetemlegesen szolgálja a közjót és a mások jogait tiszteletben tartó egyéni célokat. Az Nkt. 1. § (3) bekezdése szerint a nevelési-oktatási intézmények pedagógiai kultúráját az egyéni bánásmódra való törekvés, a gyermek, a tanuló elfogadása, a bizalom, a szeretet, az empátia, az életkornak megfelelő követelmények támasztása, a feladatok elvégzésének ellenőrzése és a gyermek, tanuló fejlődését biztosító sokoldalú, a követelményekhez igazodó értékelés jellemzi.

Az Nkt. 2. § (1) bekezdése szerint az Alaptörvényben foglalt ingyenes és kötelező alapfokú, ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú nevelés-oktatáshoz való jog biztosítása az érettségi megszerzéséig, illetve a szakképzésről szóló törvényben meghatározott feltételek szerinti második szakképesítés megszerzését biztosító első szakmai vizsga befejezéséig a magyar állam közszolgálati feladata.

3.3. Gyermeki jogok

A gyermek megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemhez és gondoskodáshoz való jogát az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdése rögzíti. A gyermeket főszabályként minden olyan alapvető jog megilleti, mint bármely más embert, de ahhoz, hogy a jogok teljességével képes legyen élni, biztosítani kell számára az életkorának megfelelő minden feltételt a felnőtté váláshoz. Erre tekintettel kifejezetten a gyermekek jogaként rögzíti a törvény a megfelelő testi, szellemi és erkölcsi fejlődéséhez szükséges védelemre és gondoskodásra való jogot. E védelemre és gondoskodásra a gyermek mindenkivel szemben igényt tarthat.

Ennek megfelelően a gyermek szülei, családja, az állam és a társadalom valamennyi tagja is köteles a gyermek jogait tiszteletben tartani, és a társadalom fennmaradásának zálogaként biztosítani számára a megfelelő fejlődéséhez szükséges feltételeket. A gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga az állam köteleességét alapozza meg a gyermek személyiségfejlődése intézményes védelmére. A gyermek, mint az alapjogok alanya oldalán az életkorból adódó hátrányokat az állam oldaláról az intézményvédelmi kötelezettség egyenlíti ki, mely szerint az államnak aktívan kell cselekednie a gyermekek alapvető jogainak előmozdítása, érvényesülése és védelme érdekében.

Az ENSZ Közgyűlése által 1989. november 20-án elfogadott a **Gyermekjogi Egyezmény** preambuluma rögzíti, hogy a gyermeknek, figyelemmel fizikai és szellemi érettségének hiányára, különös védelemre és gondozásra van szüksége, nevezetesen megfelelő jogi védelemre, születése előtt és születése után egyaránt. Az Egyezmény 1991-től a magyar belső jog részévé vált, részes államaként **Magyarország kötelezettséget vállalt** a gyermekkel foglalkozó és védelmét biztosító intézmények létesítésére, valamint ezen intézményekben a jogszabályoknak megfelelő szakmai létszám, szakértelem, biztonság, és az egészséges környezet biztosítására.²¹

Az Egyezmény 3. cikke minden gyermekekkel kapcsolatba kerülő intézményt és hatóságot a gyermek legfőbb érdekének megfelelő eljárásra, döntésre kötelez.

Az Egyezmény 19. cikke alapján a részes államok megtesznek minden arra alkalmas intézkedést, hogy megvédjék a gyermeket az erőszak, a támadás, a fizikai és lelki durvaság, az elhagyás vagy az elhanyagolás, a rossz bánásmód vagy a kizsákmányolás bármilyen formájától mindaddig, amíg szüleinek vagy valamelyik szülőjének, illetőleg törvényes képviselőjének vagy képviselőinek, vagy bármely más olyan személynek, akinél elhelyezték, felügyelete alatt áll.

²¹ 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről.

IV. Érdemi megállapítások

4.1. Szelekciós, szegregációs mechanizmus az Óvodában

Az Óvoda a település **egyetlen, önkormányzati fenntartású óvodája**, amely a településen élő három és hat év közötti gyermekek nappali nevelését, gondozását biztosítja.

A rendelkezésemre álló információk szerint megállapítható, hogy az intézményben az angoloktatás bevezetése óta a csoportok kialakítására úgy került sor, hogy **azok a gyerekek kerülnek egy csoportba, akik részt vettek/vesznek az intézményen kívüli, piaci szolgáltató által szervezett, költségtérítéses angol nyelvi foglalkozáson**. Kiderült az is, hogy **a foglalkozásokat nevelési időn belül**, az intézmény területén a nyelviskola oktatói (egy óvodapedagógus jelenlétében) tartják meg, ugyanakkor az óvónők ezen túl még az angol csoportok napi foglalkozásain is alkalmazzák a Helen Doron módszer meghatározott elemeit.

Az angol nyelvű foglalkozásokat az intézmény a **Pedagógiai Programjában** is nevesíti a következők szerint:

„21. Az óvoda speciális szolgáltatásai:

Nevelési időben szervezett szolgáltatások

- *Logopédia: speciális fejlesztés beszédhibás gyermekek részére, hetente 2 alkalommal.*
- *Differenciált fejlesztés hetente 1 alkalommal fejlesztő pedagógus által.*
- *Úszás, vízhez szoktatás heti 1 alkalommal.*
- *Tehetségműhelyek működtetése heti 1 alkalommal.*
- *Játékos angol nyelvi fejlesztés heti két alkalommal a nyelviskola programja alapján szülői és önkormányzati finanszírozással. /3. sz. melléklet/”²²*

A rendelkezésemre álló adatokból, valamint a személyes látogatás során tapasztaltakból azt is meg lehetett állapítani, hogy azon csoportokban, amelyek nem vettek részt az angol nyelvi oktatásban, **felülreprezentáltak voltak a roma és/vagy hátrányos helyzetű gyermekek**.

Fenti információk alapján eljárásom során egyrészt annak feltárására törekedtem, hogy **az intézmény csoportszervezési gyakorlata hozzájárul-e a csoportok összetételében tetten érhető aránytalanságok kialakulásához, érvényesülnek-e maradéktalanul az Alaptörvényben és az Ebktv.-ben előírt egyenlő bánásmód követelményével, valamint a szegregáció tilalmával kapcsolatos rendelkezések**.

Másrészt az egyenlő bánásmód követelményének érvényesüléséhez kapcsolódva **felmerültek** olyan, óvodai neveléssel, illetve gyermeki jogokkal kapcsolatos kérdések is, amelyek elengedhetetlenül szükségesek az Óvoda jogszerű működésének az áttekintéséhez, a csoport kialakítási gyakorlatának a megértéséhez.

Ennek körében a térítéses angol nyelvű foglalkozás megszervezéséhez, lebonyolításához kapcsolódva következőket tekintettem át:

A térítéses **angol nyelvi foglalkozás**:

- önkéntes részvételen alapul-e,
- az óvodai nevelési időn belül zajlik-e,
- a Pedagógia Program megemlíti-e, ha igen, milyen formában,

²² Letölthető:

https://www.letavertes.hu/webdocs/Files/PortalDocMix/jhvjq13t.iqz_Ped.Program%20%C3%93voda.pdf

- az intézmény területén belül, nevelési időben foglalkozhat-e olyan személy a gyerekekkel, aki nem óvodapedagógus (vagy az óvodai nevelésben-gondozásban részt vevő, a jogszabály által nevesített személy),
- az óvónők nevelési időben tarthatnak-e olyan foglalkozást a gyerekeknek, amely nem az óvoda pedagógiai programjához, hanem jelen esetben a Helen Doron módszerhez kapcsolódik,
- megfelel-e az egyenlő bánásmód követelményének, hogy az óvónők attól függően tartanak eltérő tartalmú foglalkozást a gyermekeknek az intézményben, hogy azok szülei fizettek-e a Helen Doron módszerért vagy sem.

Mindenekelőtt áttekintettem, hogy az **Nkt.**, valamint annak végrehajtási rendelkezései hogyan szabályozzák az óvodai ellátást, a nevelési-gondozási folyamatok jogszabályi kereteit, valamint azt, hogy milyen esetekben, milyen költségtérítéssel szolgáltatások jelenhetnek meg a köznevelési intézményben.

Az Nkt. 8. § (1) bekezdése szerint az óvoda a gyermek hároméves korától a tankötelezettség kezdetéig nevelő intézmény, amely a gyermeket fokozatosan, de különösen az utolsó évében az iskolai nevelés-oktatásra készíti fel. Az Nkt. 2. § (2) bekezdése szerint az állami, települési önkormányzati fenntartású intézményekben, továbbá az állami feladatellátásban részt vevő más fenntartású intézményben **az óvodai nevelés (...)** az e törvényben meghatározott feltételeknek megfelelő gyermekek, tanulók számára **térítésmentes**.

A Nkt.vhr. 33. § (1) bekezdése szerint az állami szerv, a tankerületi központ, az állami felsőoktatási intézmény, a települési önkormányzat, a nemzetiségi önkormányzat (a települési és a nemzetiségi önkormányzat a továbbiakban együtt: önkormányzat) és az önkormányzati társulás által fenntartott köznevelési intézményben **térítésmentesen biztosított köznevelési közfeladat:**

a) óvodában

aa) az **óvodai foglalkozás** és a heti kötelező időkeret terhére a beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséggel küzdő, a tartósan beteg és a sajátos nevelési igényű gyermek számára megszervezett **felzárkóztató foglalkozás**.

Ami a „**fizetős szolgáltatások**” óvodában történő megjelenésének lehetőségét illeti, a Nkt.vhr. 34. § (1) bekezdés a) pontja szerint az állami szerv, a tankerületi központ, az állami felsőoktatási intézmény, az önkormányzat, az önkormányzati társulás által fenntartott köznevelési intézményekben **térítési díj ellenében igénybe vehető szolgáltatások** többek között a **Nkt.vhr. 33. §-ában nem szabályozott szolgáltatások**. A Nkt.vhr. 36. § (1) bekezdés b) pontja szerint az állami szerv, a tankerületi központ, az állami felsőoktatási intézmény, az önkormányzat és az önkormányzati társulás által fenntartott köznevelési intézményekben **tandíj megfizetése mellett igénybe vehető szolgáltatások** a nevelési-oktatási intézményben **a pedagógiai programhoz nem kapcsolódó nevelés és oktatás, valamint az ezzel összefüggő más szolgáltatás**.

Óvodás korú gyermekek esetében **térítési díjfizetési kötelezettség** elsősorban az **étkeztetéshez** kapcsolódik. A Gyvt. 146-147. §-ai alapján – a kedvezményezett körön kívül eső gyermekeknek – **a gyermekétkeztetésért térítési díjat kell fizetni**. A térítési díjat **a fenntartó jogszabályban meghatározottak szerint állapítja meg**, de akár **térítésmentessé is teheti a szolgáltatást**. A jogszabály külön kitér arra is, hogy mely gyermekek esetén kötelező a részbeni vagy teljes térítésmentesség biztosítása. Ahogy azt fent már ismertettem, **Létavértesen** a települési önkormányzat döntése alapján **valamennyi gyermek térítésmentesen veheti igénybe az étkeztést az Óvodában**, amely fontos és példaértékű kezdeményezés.

A fentiekén túl, az Nkt. 5. § (2) bekezdése szerint **az óvodai nevelés alapelveit az Óvodai nevelés országos alapprogramja** (a továbbiakban: **Alapprogram**)²³ határozza meg. Az óvodák az Alapprogram alapján készítik el **helyi pedagógiai programjukat**.

Az **EMMI rendelet** 12. §-a szerint az **óvodai nevelés** a gyermek neveléséhez szükséges, a teljes óvodai életet magában foglaló **foglalkozások keretében folyik**. Az EMMI rendelet 20 § (11) bekezdése szerint az óvodába felvett gyermekek **csoportba való beosztásáról** a szülők és az óvodapedagógusok véleményének kikérése mellett – az **Ebktv.** 28. §-ában meghatározott feltételekkel összhangban – **az óvodavezető dönt**.

Az Nkt. 3. § (5) bekezdése szerint a **nevelés-oktatás nyelve magyar**, nemzetiségi óvodában és iskolában részben vagy egészben a nemzetiségek nyelve, a két tanítási nyelvű iskolában – külön jogszabály szerint – részben a célnyelv.

Az **Alapprogram** szerint **az óvodai nevelés** csak a **jóváhagyott pedagógiai program alapján valósulhat meg** és a teljes óvodai életet magába foglaló tevékenységek keretében szervezhető meg, az óvodapedagógus feltétlen jelenlétében és közreműködésével.

Az óvodai nevelés kereteit meghatározó ágazati jogszabályokon túl az egyenlő bánásmód követelményének általános és részletes szabályait az **Ebktv.** bontja ki.

Az **Ebktv.** 8. §-a szerint **közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül** az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt, a jogszabályban nevesített tulajdonsága, illetve megnevezett csoporthoz tartozása miatt²⁴ részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

Az **Ebktv.** 9. §-a szerint **közvetett hátrányos megkülönböztetésnek minősül** az a közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő, **látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés**, amely az **Ebktv.** 8. §-ában meghatározott tulajdonságokkal rendelkező egyes személyeket vagy csoportokat lényegesen nagyobb arányban hátrányosabb helyzetbe hoz, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben lévő személy vagy csoport volt, van vagy lenne.

Az **Ebktv.** 10. § (2) bekezdés szerint **jogellenes elkülönítésnek minősül** az a rendelkezés, amely a 8. §-ban meghatározott tulajdonságai alapján egyes személyeket vagy személyek csoportját a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától – anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné – elkülönít.

Az **Ebktv.** 4. § g) pontja alapján **az egyenlő bánásmód követelményét** a köznevelési intézmények, a szakképző intézmények és a felsőoktatási intézmények (a továbbiakban együtt: **oktatási intézmények**) jogviszonyaik létesítése során, jogviszonyaikban, eljárásaik és intézkedéseik során **kötelesek megtartani**. Az **Ebktv.** 27. § (1) bekezdés a) pontja szerint **az egyenlő bánásmód követelménye kiterjed minden olyan nevelésre, oktatásra, képzésre, amely államilag jóváhagyott vagy előírt követelmények alapján folyik**.

²³ Az Óvodai nevelés országos alapprogramjáról szóló 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet

²⁴ **Ebktv.** 8. § a) neme, b) faji hovatartozása, c) bőrszíne, d) nemzetisége, e) nemzetiséghez való tartozása, f) anyanyelve, g) fogyatékosága, h) egészségi állapota, i) vallási vagy világnézeti meggyőződése, j) politikai vagy más véleménye, k) családi állapota, l) anyasága (terhessége) vagy apasága, m) szexuális irányultsága, n) nemi identitása, o) életkora, p) társadalmi származása, q) vagyoni helyzete, r) foglalkoztatási jogviszonyának vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyának részmunkaidős jellege, illetve határozott időtartama, s) érdekképviselőhöz való tartozása, t) egyéb helyzete, tulajdonsága vagy jellemzője.

Az **Ebktv. 27. § (3)** bekezdés szerint **az egyenlő bánásmód követelményének megsértését jelenti különösen** valamely személy vagy csoport **a)** jogellenes elkülönítése egy oktatási intézményben, illetve az azon belül létrehozott tagozatban, osztályban vagy csoportban, **b)** olyan nevelésre, oktatásra való korlátozása, olyan nevelési, oktatási rendszer vagy intézmény létesítése, fenntartása, amelynek színvonala nem éri el a kiadott szakmai követelményekben meghatározottakat, illetve nem felel meg a szakmai szabályoknak, és mindezek következtében nem biztosítja a tanulmányok folytatásához, az állami vizsgák letételéhez szükséges, az általában elvárható felkészítés és felkészülés lehetőségét.

A nevelés-oktatás területén az egyenlő bánásmód kötelezettségével kapcsolatos jogszabályok egyetlen esetben adnak lehetőséget **a származáson alapuló elkülönített oktatásra**, ez pedig **a nemzetiségi nevelés-oktatás esete**.²⁵

Az elkülönített nevelés-oktatás csak akkor jogszerű, ha **az Njtv.-ben meghatározott módon és céllal**, valamint az Ebktv.-ben foglaltaknak megfelelően jön létre. **A nemzetiségi alapon történő oktatás** megszervezése három lényeges ponton **különbözik a szegregációtól**: **az önkéntességben, az elkülönítés céljában, valamint az azonos minőség biztosításában**. Míg a nemzetiségi nevelés-oktatás esetében a kulturális hagyományok, az identitás, a nyelv megőrzése a cél, addig a jogellenes szegregáció esetén ilyen cél nem bizonyítható. A kulturális értékek megőrzése nem eredményezheti a nevelés-oktatás színvonalának csökkenését sem.

Az egyenlő bánásmód követelményére vonatkozó szabályok szerint a **megfelelő információk birtokában, önkéntesen választott, mások kizárására nem irányuló**, és azt nem is eredményező, mások részére **rosszabb körülményeket** létre nem hozó, azt nem eredményező elkülönülés esetén nem jogellenes az elkülönítés.

Ami az angol nyelvű foglalkozások óvodai életbe történő beemelését illeti, 2010-ben országos szinten merült fel az **óvodai fizetős szolgáltatások jelenlétének problematikája**. Ekkor ugyanis az Alapprogram azon mondata miatt, amely szerint *„A teljes óvodai életet magában foglaló foglalkozások mindegyikét óvodapedagógus tartja.”* több óvodában megszüntették a különórákat. A szóban forgó mondat egyik értelmezése ugyanis az volt, hogy **az óvodai nevelési időben nem lehet olyan külön foglalkozásokat tartani, amelyek nem szerepelnek a nevelési programban. Ha pedig szerepelnének, akkor az azokon való részvétel minden gyermek számára kötelező volna, pénzt pedig nem lehetne érte kérni**. A Nemzeti Erőforrás Minisztérium oktatási államtitkársága az eltérő értelmezések nyomán kialakult eltérő jogértelmezés miatt 2010-ben *„Nem tilos a különóra az óvodákban”* címmel kiadott közleményében²⁶ próbálta „egyértelműsíteni” a helyzetet. A közlemény akkor leszögezte, hogy lehetőség van más külső szakember vagy segítő bevonására is az óvodában, de a segítségükkel megtartott foglalkozásokat **az óvodapedagógusnak kell irányítania**. *„Előadóművészek, néptánc-csoportok és más, az óvodai nevelést helyi igény alapján segítő szakemberek, vendégek jelenlétekor az óvodában megszervezésre kerülő foglalkozások pedagógiai vezetői és felelősei továbbra is az óvodapedagógusok”* – fogalmazott a NEFMI közleménye. A közlemény kitért arra is, hogy **az óvodai nevelési idő nem azonos az óvoda nyitvatartási idejével. „A nevelési időn túli, de a nyitvatartási időn belüli délutáni órákban a korábban is érvényes szabályozásnak megfelelően a fenntartó, vagy – az óvoda fenntartójának az engedélyével – az intézmény vezetője bérbe adhatja szabad helyiségeit sport- és egyéb tanfolyamok szervezésére”** – folytatódik a közlemény. A tárcsa hangsúlyozta azonban, hogy **„ez nyilvánvalóan nem része a minden gyermek számára kötelező helyi óvodai nevelési programnak, ezeken a programokon a gyermekek a szüleik önkéntes kezdeményezésére vehetnek részt. Ezen rendezvények szakmai színvonaláért, költségvonzataiért, illetve a részvétel körülményeinek biztosításáért sem az óvoda intézménye, sem az óvodapedagógus nem felelős”**.

²⁵ Ebkt. 28. §

²⁶ Letölthető: <http://www.nefmi.gov.hu/miniszterium/2010/nem-tilos-a-kulonora>

A fentieket is figyelembe véve megállapítható, hogy **az Óvoda gyakorlata több szempontból is aggályos.**

Egyrészt a **nevelési időn belül megvalósuló, az óvodai pedagógusok aktív részvételével zajló, és a Pedagógiai Programban feltüntetett szolgáltatásért a szülőknek pénzt kell fizetniük, másrészt pedig az Ebktv. szempontjából látszólag semleges, nemzetiségi alapon történő kirekesztésre egyébként nem irányuló intézkedés a gyakorlatban a roma és/vagy hátrányos helyzetű gyermekek elkülönítéséhez is vezetett.**

Megállapítható, hogy **az Óvodában tulajdonképpen két párhuzamos, egymástól teljesen elkülönülő nevelési rendszer működött, amelyek egyikében az intézmény alkalmazásában álló óvónők angol nyelvű tartalmakkal színesítették az egész napos foglalkozásokat egy speciális módszer alapján (Helen Doron), és a gyerekek heti két angol foglalkozáson is részt vettek, míg a többi gyermek a hagyományos óvodai nevelés elvei szerint haladt. A fizetős szolgáltatást megfizetni nem tudó (vagy nem kívánó) családok gyermekei nem csak kiszorultak egy, a Pedagógiai Programban nevesített lehetőségből, de őket el is különítették azon társaiktól, akiknek a szülei képesek voltak investálni a plusz szolgáltatásba.**

Az Óvodában tehát jelenleg **közvetlen módon különböztetik meg és különítik el a szegényebb háttérű gyermekeket fizetőképes társaiktól, ami közvetett módon a roma gyermekeket érinti nagyobb arányban hátrányosabban.**

A költségtérítéses, piaci szolgáltatás az egyébként állami, önkormányzati fenntartású intézmény működésének teljes struktúrájában meghatározó módon jelenik meg, és legtöbb esetben hároméves kortól hatéves korig **meghatározza, hogy a gyermek mely csoportba fog járni és kik lesznek a társai.** Ráadásul – ahogy arra már többször utaltam és a későbbiekben ezt részletesen is kifejtem – mindez nem csak az óvodai pályáját jelöli ki a gyermeknek, de azt is, hogy az Iskolában melyik osztályba fog kerülni és ott kikkel lesz egy osztályban.

Megállapítható, hogy az a módszer, ahogyan az Óvoda az angol nyelvű foglalkozásokat a nevelési programjába integrálta, nem felel meg az Nkt.-ben és annak végrehajtási rendelkezéseiben lefektetett alapelveknek. A fizetős, piaci szolgáltatásban való részvétel alapján történő csoportkialakítási gyakorlat alkalmas arra, hogy megvalósítsa az **Ebktv. 8. §-a alapján a közvetlen hátrányos megkülönböztetést társadalmi származás és vagyoni helyzet, az Ebktv. 9. §-a alapján pedig a közvetett hátrányos megkülönböztetést a nemzetiséghez való tartozás alapján.**

Az angol nyelvű foglalkozásoknak az intézmény **jogszerűen akkor adhatna teret** nevelési tevékenysége során,

- ha a Pedagógiai Programjában megjelenő óvodai szolgáltatásként **abban minden gyermek térítésmentesen vehetne részt** (ami úgy oldható meg, hogy a fenntartó önkormányzat átvállalja a költségeket), vagy
- az önkéntes alapon szerveződő, költségtérítéses szolgáltatás nyújtására a **nevelési időn túl** kerülne sor, ebben az esetben azonban a **térítéses angol nyelvtanfolyamon való részvétel nem képezheti a csoportkialakítás alapját.**

Ahogy arra korábban már utaltam, a települési önkormányzat az Óvodában minden gyermek számára – beleértve azokat is, akik erre nem szorulnak rá – **térítésmentesen biztosítja az étkezést, ami egy rendkívül pozitív kezdeményezés.** Ugyanakkor ez a fajta, mindenkire kiterjedő, általános támogatási szemlélet már nem jelenik meg az angol nyelvi foglalkozások szervezése, biztosítása során.

A szolgáltatáshoz csak azok a gyermekek férnek hozzá, akiknek a szülei fizetőképesek, annak ellenére, hogy a Pedagógiai Programban nevesített foglalkozásról van szó. Felmerül a kérdés, hogy az Óvoda fenntartásával járó kiadások átcsoportosításával esetleg nem lehetett volna kialakítani egy olyan támogatási modellt, amelynek segítségével a rászoruló gyermekek számára is megnyílhatott volna az angol foglalkozásokhoz való hozzáférés lehetősége.

4.2. Szelekciós, szegregációs mechanizmus az Iskolában

Az Óvodához hasonlóan az Iskolában is tetten érhető az a szelekciós és szegregációs mechanizmus, amely a roma nemzetiségi tanulók oktatáshoz történő egyenlő esélyű hozzáférését akadályozza.

A rendelkezésemre álló adatok (osztálynévsorok, gyermekek HH/HHH státuszai stb.), valamint a helyszíni ellenőrzés során tapasztaltak alapján egyértelműen megállapítható, hogy **az egyes évfolyamokon a roma és/vagy hátrányos helyzetű gyermekek a nem tagozatos osztályokban felülreprezentáltak**. Szemben az óvodai gyakorlattal azonban, **az iskolában a tagozatra való jelentkezésnek nem feltétele bármilyen szülő által fizetendő költség viselése**. Ahogy arról tájékoztatást kaptam, az angol tagozaton az emelt óraszámú nyelvórákat az intézmény pedagógusai tartják, és **bárki jelentkezhet ezen osztályokba**, még az előzetes (pl. óvodai) nyelvtanulás megléte sem szükséges hozzá.

Megállapítható, hogy **az Iskola nem alkalmaz olyan feltételt** vagy alakít ki olyan körülményt az osztályba sorolásnál, amely közvetlen módon zárna ki a nehezebb anyagi háttérű családok gyermekeit a tagozatos oktatásból.

Ugyanakkor – szemben azzal, hogy az Iskola szerint a roma nemzetiségű családok megfelelő tájékoztatás, sőt, biztatás ellenére se jelentkeznek ezen osztályokba –, a roma közösség tagjainak meghallgatását követően az is kiderült, hogy a tagozatos oktatásról, annak működéséről, előnyeiről **az érintett családok feltehetően nagyon kevés információval rendelkeznek**. Sőt, sokakban él egy olyan kép is a jelentkezésről, hogy már az óvodában eldőlhet az óvónők és a pedagógusok egyeztetése alapján, hogy melyik gyermek melyik osztályba fog kerülni. Arra egyébként az Óvodában és az Iskolában is utaltak a pedagógusok, hogy az Iskola tagozatos osztályába – bár nem feltétel – főként azok a gyerekek kerülnek, akik már az Óvodában is részt vettek az angol nyelvű fejlesztésben. Mindezek alapján az valószínűsíthető, hogy az angol nyelvet tanuló óvodai csoportok tagjai többségében az angol tagozatos osztályban folytatják az iskolai tanulmányaikat.

Az Iskola bár aktív módon nem járul hozzá ahhoz, hogy a gyermekek társadalmi származása és/vagy vagyoni helyzete alapján egymástól elkülönüljenek, a **tagozat működtetése**, a felvételi eljárás során esetlegesen **elmaradó megfelelő tájékoztatás**, és – akár a gyermekek érdekeit képviselni kevésbé alkalmas szülő ellenében is alkalmazott – **proaktivitás hiánya** azonban mégis oda vezet, hogy az intézményben ugyanazokon **az évfolyamokon eltérő összetételű osztályok jöttek létre**. A hátrányos helyzetű, halmozottan hátrányos helyzetű tanulók osztályok közötti eloszlása tekintetében az Iskolában nem tudták megvalósítani a Tankerületi Központ azon tervét, hogy ez a különbség legfeljebb 25% pont legyen.

Az angol tagozatos osztályok fenntartásával – az Iskola álláspontja szerint a roma gyermekek növekvő számára és a szülői igények hiányára tekintettel – **spontán szegregáció alakult ki és működik évek óta a roma nemzetiségű gyermekeket érintően**.

Fontos kiemelni, hogy a szegregációt, a jogellenes elkülönítést, mint egyenlő bánásmódot sértő magatartást **nem csak célzatosan, szándékos módon, hanem mulasztással is meg lehet valósítani**. A köznevelési jogviszonyokban ugyanis **az elkülönítés a spontán módon kialakult szegregáció fenntartásával is megvalósulhat**.

A szegregációért való felelősség szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a szegregáció aktív és szándékos, avagy mulasztásban megnyilvánuló magatartás eredményeként jött-e létre. **A fenntartónak és az érintett oktatási intézménynek a jogellenes elkülönítés megszüntetése érdekében intézkedéseket kellene kezdeményezniük ilyen esetekben is.** A konkrét ügyszóhoz kapcsolódóan például jobb tájékoztatással, a roma szülők személyes felkeresésével, tanulmányi ösztöndíjak, támogatások biztosításával elő lehetne segíteni a roma származású gyermekek angol tagozatos osztályokba történő nagyobb arányú bevonását.

Meg kell jegyezni ugyanakkor azt is, hogy a fentiekben kifejtettek szerint tetten érhető szegregációs mechanizmus ellenére az Iskolában, a **párhuzamos osztályok tanulmányi eredményei** – hasonló esetekben tapasztalt általános gyakorlattal szemben – **nem térnek el erőteljesen egymástól.** A kialakult szelekciós mechanizmus ellenére az Iskola egy jól működő, a gyermekek tanítására, szükség szerinti fejlesztésre kiemelt figyelmet fordító, **a súlyos társadalmi problémákkal még megbirkózni igyekvő** köznevelési intézménynek tekinthető.

Fontosnak tartom megosztani a véleményemet egy másik, az Iskolában tapasztalt tanítási módszerrel kapcsolatban is. Kiderült az is, hogy az Iskolában a gyermekeket egyes tanórákon **képességeik szerint különítik el egymástól,** és a helyszíni ellenőrzésen szerzett benyomásaim alapján az is feltehető, hogy ezen csoportok a „**jók**” és „**rosszak**” címkét is megkapják, amely óhatatlanul **befolyásolhatja az oda járó gyermekek önértékelését, ezáltal tanulási sikerességét.**

Ezzel kapcsolatban visszautalok a **3/2023. számú,** korábban már hivatkozott elvi állásfoglalásomra, amelyben hivatkozom több olyan szakértői megállapításra is, amelyek szerint a tanulási nehézségekkel küzdő diákok nagy koncentrációja ugyanabban az osztályteremben **csökkenti az oktatás színvonalát, illetve a tanárok elvárásait a diákok előmeneteli potenciálját illetően.** Ugyanitt utalok arra is, hogy a PISA felmérések során megfigyelhető (pl. matematikából), hogy azok az országok teljesítenek a legjobban, amelyeknek iskoláiban a legmagasabb a társadalmi befogadási index, vagyis ahol **nagy fokú a diákok társadalmi és kulturális heterogenitása az osztálytermekben.** Ezek az eredmények a „kortárs csoportthatásnak” tudhatók be, nevezetesen annak, hogy **a tanulmányi nehézségekkel küzdő diákokra pozitív hatással van, ha a tanulmányi teret náluk jobb képességű kortársaikkal osztják meg.** Az e téren folytatott kutatások kiemelik, hogy a tanulmányi szintek heterogenitása pozitív, különösen a leginkább hátrányos helyzetű tanulók számára, ugyanakkor a heterogenitásból származó, mérhető „veszteség” a legjobb képességű diákok esetében marginális.

V. Összefoglalás

A feltárt, és fent részleteiben is ismertetett visszasságok mellett mindenképpen fontosnak és kiemelendőnek tartom hangsúlyozni, hogy a szegregációs mechanizmusok jelenléte mellett **mind az Óvodában, mind pedig az Iskolában jelentős hátránykompenzáló munkát végeznek a pedagógusok**, és mindkét intézmény **fenntartója** szemmel láthatóan jelentős erőfeszítéseket tesz az oda járó gyermekek jólétének biztosítása érdekében. Mind az Óvodában, mind pedig az Iskolában az **átlagnál jóval kedvezőbb infrastrukturális körülmények állnak rendelkezésre**, amelyek valamennyi gyermek számára **egyenlő módon elérhetőek**. Mindkét intézményben a pedagógusok szemmel látható elkötelezettséggel, és őszinte odafordulással igyekeznek a legnehezebb helyzetből érkező gyermekeket is helyzetbe hozni.

Említésre méltó az is, hogy mind az Óvoda, mind az Iskola csatlakozott az ún. **Boldogságóra Programhoz**, amely nem csak a gyermekek mindennapi mentális jólétének biztosításához járul hozzá, de elősegíti a hatékony tanulási környezet megteremtését, valamint azt is, hogy a speciális beszélgetések során olyan – addig rejtve maradt – nehézségek is felszínre kerüljenek a gyermekek életéből, amelyek akár gyermekvédelmi beavatkozások szükségességét is felvetik. Itt kell megemlíteni pozitív gyakorlatként azt is, hogy **mindkét intézmény szoros és eredményes együttműködést alakított ki** a gyermekvédelmi jelzőrendszer tagjaként a helyi gyermekvédelmi hatóságokkal. Mindezek hozzájárulnak a gyermekeket veszélyeztető helyzetek és körülmények korai beazonosításához és kezeléséhez. Az Iskola a Boldogságóra Programon túl sikeresen alkalmazza az **Igazgyöngy Művészeti Iskola** által kidolgozott művészeti képességfejlesztő nevelési-oktatási programokat is pedagógiai gyakorlatában.

A pozitív benyomások mellett, illetve azok ellenére ugyanakkor összefoglalóan megállapítható, hogy a létavérségi Óvodában és az Iskolában is, más-más kiváltó mechanizmusok miatt ugyan, de **kimutatható a roma és/vagy hátrányos helyzetű gyermekek csoportonkénti és osztályonkénti részleges szegregációja**.

Ezt támasztották alá az intézmények által rendelkezésemre bocsátott óvodai csoportok és iskolai osztályok összetételére vonatkozó adatok is. Ezeket több szempontból is elemezve, illetve a helyszíni vizsgálat tapasztalatait is figyelembe véve azt állapítottam meg, hogy **a párhuzamos csoportok/osztályok összetétele nem kiegyenlített, a roma és/vagy hátrányos helyzetű gyerekek** nagyobb számban jártak és járnak jelenleg is olyan csoportokba/osztályokba, amelyek nem „angolosak”.

Mindezekre figyelemmel megállapítottam, hogy **az Óvodában jelenleg közvetlen módon különböztetik meg és különítik el a szegényebb háttérű gyermekeket** fizetőképeseiktől, **ami közvetett módon a roma gyermekeket érinti nagyobb arányban hátrányosan**. Továbbá jelenleg már **az Iskolában is tetten érhető az a szelekciós és szegregációs mechanizmus**, amely a roma nemzetiségi tanulók neveléshez-oktatáshoz történő egyenlő esélyű hozzáférését nehezíti. Amíg azonban ehhez **az Óvodában mesterségesen, illetve szándékosan kialakított körülmények** – fizetős szolgáltatás integrálása az intézményi struktúrába – vezettek, addig az Iskolában az angolos óvodai csoportok átvételével, egy osztályba sorolásával, egyfajta **passzivitással eltűrt spontán folyamat indult el**, amely jórészt a jogszerűtlen óvodai gyakorlatból következett, de kétségtelenül alkalmas a hátrányos helyzetű/roma nemzetiségű és nem roma gyerekek elkülönítésének kialakulására és fenntartására.

VI. Javaslatok

A vizsgálat során feltárt visszasságok megszüntetése, valamint jövőbeni elkerülése érdekében az Ajbt. 31. §-a és 32. §- alapján **javaslom**, hogy

- Létavértes Város Önkormányzatának Képviselő-testülete** tárgyalja meg annak lehetőségét, hogy a fenntartásában lévő **Óvoda költségvetési elemeinek átcsoportosításával vagy plusz források biztosításával olyan támogatási rendszert alakítsanak ki**, amely lehetővé teszi, hogy a költségeket vállalni tudó családok gyermekeivel együtt a rászorult gyermekek is igénybe vehessék az angol nyelvű foglalkozásokat.
Amennyiben a fenntartó a többletforrások biztosítását vállalja, akkor **az Óvoda teremtsen meg annak jogszerű kereteit és gyakorlatát, hogy valamennyi jelenlegi csoport azonos tartalmú, angol nyelvoktatást is magában foglaló nevelési programban vehessen részt**. Mindezek mellett **a 2024/2025-ös nevelési évtől kezdődően felmenő rendszerben szüntesse meg a korábbi csoportkialakítási gyakorlatot**, és a továbbiakban **törekedjen a vagyoni helyzetre és a roma nemzetiséghez tartozásra is figyelemmel a HH és HHH gyermekek azonos arányú elosztására a csoportokban**.
- Amennyiben az angol nyelvű foglalkozásokat a fenntartó nem tudja valamennyi gyermek számára egységesen biztosítani, a **Létavértesi Gyermeksziget Óvoda- és Bölcsőde vezetője a 2024/2025-ös nevelési évtől kezdődően felmenő rendszerben szüntesse meg azt a csoportkialakítási gyakorlatot**, amely az angol nyelvű foglalkozásokon alapult, és a továbbiakban **törekedjen a vagyoni helyzetre és a roma nemzetiséghez tartozásra figyelemmel a HH és HHH gyermekek azonos arányú elosztására a csoportokban**. Az angol nyelvű foglalkozások megszervezésének pedig a **nevelési időn túl, a jogszabályban előírtaknak megfelelően** biztosítson teret az intézményben. Ennek megfelelően dolgozza át a Pedagógiai Program és egyéb dokumentumok ide kapcsolódó részeit is.
Létavértes Város Polgármestere, mint az intézmény fenntartójának képviselője **segítse elő és kísérelje figyelemmel az intézkedés végrehajtását**.
- A **Létavértesi Arany János Általános Iskola igazgatója** fokozottan és **proaktívan törekedjen arra**, hogy az intézményben a tagozatos és nem tagozatos **osztályok összetétele heterogénebb legyen**, és a tagozat jelenléte ne vezessen társadalmi származás, vagyoni helyzet és roma nemzetiséghez való tartozás alapján kialakuló szegregációhoz. Ennek keretében **vegye fel a kapcsolatot** a roma közösség képviselőivel, és tekintsék át, hogyan lehetne a tagozatos képzés előnyeiről azokat a családokat is tájékoztatni, meggyőzni, ahol egy-egy tehetségesebb gyermek esetleg a mélyszegénységre vagy egyéb nehézségekre, akár családi háttérre visszavezethető okok miatt maradna ki a lehetőségből.
A **Berettyóújfalui Tankerületi Központ**, mint fenntartó **segítse elő ezen folyamatokat, és kísérelje figyelemmel azok végrehajtását**.
- A **Létavértesi Arany János Általános Iskola igazgatója fontolja meg**, hogy az egyes tantárgyak tanulása során alkalmazott képesség szerinti csoportkialakítások gyakorlata helyett az intézményben lehet-e olyan inkluzív pedagógiai módszereket alkalmazni, amelyek lehetővé teszik a különböző képességű és háttérű gyermekek együtt oktatását, kihasználva a heterogenitásban rejlő pedagógiai lehetőségeket, ehhez kapcsolódva a

Berettyóújfalui Tankerületi Központtal együttműködve biztosítson speciális képzési, továbbképzési lehetőséget az érintett pedagógusoknak az inkluzív pedagógiai módszerek megismerése és adaptálása érdekében.

5. **Létavértes Roma Nemzetiségi Önkormányzatának elnöke és elnökhelyettese** vegyék fel a kapcsolatot az Iskola igazgatójával, és tekintsék át, hogyan lehetne a roma gyermekeket nagyobb körben bevonni a tagozatos oktatás igénybevételének lehetőségébe. Ezzel párhuzamosan törekedjenek arra, hogy a kérdésről a helyi roma családok is minél szélesebb körben kapjanak információt, tájékoztatást.

Budapest, 2024. május 31.

Szalayné Sándor Erzsébet
egyetemi tanár,
a Magyarországon élő nemzetiségek
jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes